

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

109. koosolek.

20. detsembril 1930.

Sisu:

1. Eesti-Prantsuse kaubanduskonventsiooni muutmise teise protokollu kinnitamise seadus — I lugemisel.
2. Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 3 — I lugemisel.
3. Riigi eelarve seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.
4. Eesti Vabariigi 1931/32. aasta kulude ja tulude eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — III lugemisel.
5. Järgmise koosoleku määramine.
6. Omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus — III lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 0.15 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. **Eesti-Prantsuse kaubanduskonventsiooni muutmise teise protokollu kinnitamise seadus — I lugemisel.**

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkmann**.

Väliskomisjoni kaasaruandja **A. Reij**.

Aruandja **K. Tonkmann**: Austatud Riigikogu liikmed! Rahaasjanduse komisjon ei saanud Eesti-Prantsuse kaubanduskonventsiooni muutmise teise protokollu kinnitamise seadust sisuliselt arutada põhjustel, et komisjonis tõusid küsimused, kui võrt kasulik või kahjulik see lepingu muutmise kava Eesti riigile on. Rahaasjanduse komisjon nõudis andmeid Välisministeeriumilt selle kohta, missugused kaubanduslikud vahekorrad Eesti riigil Prantsuse riigiga olemas ja missugust kaupa üks või teine selles vahekorras müünud. Neid andmeid ei olnud esimesel koosolekul Välisministeeriumil rahaasjanduse komisjonile anda. Komisjon katkestas seaduseelnõu arutamise. Järgmisel koosolekul, kui jälle seaduseelnõu rahaasjanduse komisjonis arutamisele tuli, siis ei olnud vahepeal rahaasjanduse komisjoni liikmetele täiendavaid andmeid antud. Koosoleku ajal anti küll Välisministeeriumi ametniku poolt üks leht komisjoni liikmete

lauale, (L. Johanson, stp: Kõigile ei antud, ainult paarile.) ja kõigil liikmel ei olnud võimalik seda lehte näha, mis seal peal oli. Ei olnud ka võimalik tutvuda nende andmetega, mida see leht sisaldas. Komisjoni koosolekul oli ka Välisminister, ja kui komisjoni liikmed pöörasid Välisministri poole, siis ei andnud Välisminister suusõnaliselt mingeid andmeid selle kohta, mis komisjoni liikmed nõudsid.

Eelpooltähendatud asjaoludel ei olnud komisjonil võimalik nimetatud seaduseelnõu arutada ja hääletenamusega ei võetud seda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjonis I lugemisel vastu.

Kaasaruandja **A. Reij**: Väliskomisjoni seisukoht on väljendatud seletuskirjas, mis käesoleva seaduse juures Riigikogu liikmetele välja on jagatud. Seepärast ei hakka ma neid väiteid, mis seaduse seletuskirjas ette toodud, siin kordama. Väliskomisjoni nimel teen ettepaneku,

Eesti-Prantsuse kaubanduskonventsiooni muutmise teise protokollu kinnitamise seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja: Aruandja ettepanekust ma sain nii aru, et seaduseelnõu I lugemisel tagasi lükata. Kaasaruandja ettepanek on positiivne ettepanek, mis pärast see tuleb kõigepealt hääletamisele ja sellest oleneb aruandja ettepaneku saatus.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vahetajaga I ja II lugemise vahel.

2. **Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 3 — I lugemisel.**

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja **O. Suursõõt**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva eelkrediitide määramise seadusega nõutakse Riigikogult järgmisi krediite lisaeelarve nr. 1 korras, nimelt riigiteenijatele toetusks arstiabi alal, kõigi ministeeriumide aladel kokku Kr. 196.490.— Puudujääk on käesoleva aasta eelarves õieti selle tagajärjel tekkinud, et valitsuse poolt esitatud eelarves 20% riigiametnikkude arstiabist

pidi jääma ametnikkude endi kanda. Kuid et seda ei saanud riigi eelarve aasta algul kohe teostama hakata, seetõttu osutus arstiabi krediidis puudujääk. Hariduse- ja sotsiaalministri poolt nõutakse lisakrediiti 420.000 krooni pensionideks. Seda summat ei saanud ette näha käesoleva aasta eelarve kokkuseadmisel. Peale selle on pensionäride arv kasvanud õige tunduvalt, nimelt 2½-kordseks.

Peekonikasvatuse edendamiseks ja hindade kindlustamiseks on nõutud 161.000 krooni. See summa on vajalik seetõttu, et sellest ajast peale, kus meil peekonihindade kindlustamine maksma hakkas, see on oktoobrikuu teisest nädalast alates, on sigade arv meil igal nädalal võrdlemisi tunduvalt tõusnud. Üksikutel nädalatel on isegi see arv, võrreldes endisega, kasvanud 4—4½-kordseks. Võrreldes käesoleva aasta peekonisigade arvu läinud aasta arvuga vastavatel nädalatel, on üldse käesoleval aastal sigade arv kasvanud 100% võrra. Käesoleva aasta eelarves oli ette nähtud 120.000 krooni, arvestades, et sellest pidi jätkuma juurdemaksudeks peekonisigade kasvatajaile kuni veebruarikuuni. Kuna aga sigade arv tõusnud on, siis on detsembrikuu lõpul summa lõppemist ette näha, ja seepärast on nõutud lisakrediiti 161.000.—

Kõige suurema summa sellest eelkrediidi nõudmisest teeb erakorralise eelarve osas summa, mis on valitsusele vajalik Teravilja kaitseseaduse läbiviimiseks, nimelt teravilja kaitse korraldamiseks. Rukki äraostmiseks on vaja valitsusel suuremal määral krediiti, nimelt on käesolevas seaduseelnõus selleks krediiti nõutud 5.515.000 krooni. Rahaasjanduse komisjon, läbi arutades neid krediidinõudmisi, ühines üldiselt Vabariigi Valitsuse poolt esitatud motiividega ja ettepanekutega.

Peale selle tehti rahaasjanduse komisjonis komisjoni liikme härra Johanson'i poolt ettepanek, eelkrediite erakorraliste kulude osas täiendada veel 155.000 krooni suuruses abiandmiseks töötatöölisele, keda võimalik pole aidata töandmise teel. See ettepanek sai rahaasjanduse komisjonis ühepalju häält poolt ja vastu. Seega tuleb see osa, nimelt 155.000 krooni suuruses — abiandmine töötatöölisele — Riigikogule variandina.

Kuna üldiselt on rahaasjanduse komisjon Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ettepanekuga ja motiividega ühinenud, siis julgen teha ettepanek,

käesolevat seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Riigikogu rahaasjanduse komisjonis on mõnelt poolt kartust avaldatud selle kohta, et Teravilja kaitseseaduse põhjal teostatava rukkikokkuostuga liiga raske koorem Eesti Panga peale pannakse, kui kokkuostuks raha sealt nii suurel määral laenatakse, kui seda Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelkrediidi seaduse järgi oletada võib, ning et selle asjaolu tõttu Eesti Panga kattevara või koguni Eesti rahakurs kannatada võib.

Loen oma kohuseks siin alla kriipsutada, et Vabariigi Valitsus, teostades saadud krediidi arvel rukkikokkuostu järk-järgult, kindlasti seda silmas peab, et tähendatud operatsiooni läbiviimine meie riigi rahanduslikku seisukorda ei halvendaks ning Eesti Pangale rahakursi hoidmises raskusi ei tekitaks.

A. O i n a s (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva erakordse iseloomuga krediidi nõudmise arutamine Riigikogus toimub sellastes erakordsetes tingimustes, et õieti ei saa olla juttu tema sisulisest asjalikust arutamisest. Meie ei pea loomulikuks niisugust korda, kus täna hommikul kiires korras rahaasjanduse komisjon kokku kutsutakse ning kiires korras rukkikokkuostu finantseerimise keeruline küsimus läbi arutatakse sel kombel, et enamusrühmad ei võtnud vaevaks sõnagi võtta ega meie poolt ettetoodud väiteid ümber lükata. Need jäid ümber lükkamata. Ka valitsuse seisukohad, mis ette toodi, olid ebakindlad ja suures osas segased. Lõpuks leiti kohaseks, et Riigikogu hakkab arutama seda seadust keskõötunnil. (A. R e i, stp: Ega seda päevavalgel võigi arutada.) Leiti tarvilikuks öösel arutada tõenäoliselt sel põhjusel, et kõnealolevaid seadusi kiiremini läbi viia ja teisitimõtteid asetada olukorda, et nad peaksid rääkima tühjatele pinkidele. Kui meie parlamendi seaduseandluse suhtes sarnasele seisukohale ka tulevikus asume, milleks on siis Riigikogu tarvis üldse?

Kuna seaduse arutamine toimub sellastes ebaloomulikkudes tingimustes, ei saa juttu olla sellest, et võiksid siin loomulikult areneda sisulised vaidlused selle raske küsimuse kohta, milleks on rukkikokkuostu küsimus. Kuid ma pean siiski tarvilikuks ära märkida lühidalt need seisukohad ning kaalutlemised, mis pärast meie rühm selle seaduseelnõu poolt ei saa olla.

Kõigepealt on valitsus liialdama hakanud eelkrediitidega. Riigi eelarve seadus näeb ette, et riigi eelarvet saab täiendada ainult lisaelarvetega. Selgel sõnal on

Riigi eelarve seaduses öeldud, et kui valitsusel on tarvis kulusid teha suuremas ulatuses, kui riigi eelarve neid ette näeb, siis võib neid nõuda Riigikogult ainult lisaelarvetega. Riigikogu on mõnikord küll teisiti talitanud ja on võtnud vastu seadusi, eelkrediidi seadusi, lubades nendega valitsusele kulusid teha. Kuid igakord on Riigikogu juurde lisanud seaduse lõppu paragrahvi, et need eelkrediidid kaetakse riigi eelarve korras. Edasi on ka eelkrediidi seaduste juures seletuskirjas ära märgitud, kustkohalt nende kulude tegemiseks tarvilikud summad võetakse, tähendab, kuidas need kulud on kaetud tuludega. Seda nõuet peab valitsus silmas pidama, teisiti ei tohi talitada eelarve seaduse järgi.

Riigi eelarve seadus näeb ette, et kui eelarve-aasta jooksul Riigikogule esitatakse seaduseelnõud, millest tingitud uued, eelarves ettenägemata väljaminekud, on seaduseelnõu esitajad, seal hulgas ka valitsus, kohustatud näitama tuluallikaid, kust katta neid kulusid. Seega ei tohi ükski, ka valitsus mitte, kes tahab mingi seadusega uusi kohustusi panna peale riigikassale, muidu vastavat seaduseelnõu esitada, kui ta ei näita neid reaalseid tuluallikaid, millega võiks katta seaduseelnõu vastuvõtmisest tekkivaid kulusid.

Antud juhul tahetakse teha suuremaid kulusid, nõutakse eelkrediidi seaduse eelnõuga kogusummas 6.200.000 krooni, seega meie riigi eelarve seisukohalt võrdlemisi õige suur summa. Kuidas kavatsetakse katta neid kulusid, sest nagu ma seletasin, on eelarve seaduse järgi valitsus kohustatud näitama reaalseid tuluallikaid kavatsatud kulude katteks. Valitsuse seletuskirjast loeme järgmist: küsitav krediit, nimelt rukkikokkuostu suhtes, — ja selleks läheb tervelt 5½ miljonit krooni —, kaetakse eelarve korras sissetulekutest rukki ostumüügi operatsioonidest, mis kantakse tagasi riigi tulude eelarvesse kohe kui summad vabanevad rukki realiseerimisel. On näidatud seega tuluallikatena need summad, mis saadakse rukkimüügist.

Rukkikokkuostu operatsiooni teostamiseks on valitsusel tarvilik Eesti Pangast teha laenu. Kuid ei saa seda laenusummat riigi eelarvesse paigutada tuluna, sest et Eesti Panga põhikiri ei võimalda seda. Eesti Pangast võib võtta ainult ajutiselt summad eelarve jooksvate kulude katteks. Kuid kulud ja tulud peavad olema ette nähtud riigi eelarves. Nimelt kui tulud ei laeku sel määral, mil määral tuleb teha

kulusid, siis võib teha ajutist laenu eelarves ettenähtud tulude arvel.

Vaatame, kas eelkrediidis ettenähtud rukkikokkuostu summa võib kattuda eelarve-aasta jooksul summadega, millised võidakse saada rukkimüügi operatsioonidest. Arvan, et ainult ühe väikese osa rukkikokkuostuks antavast 5,5 miljonist kroonist saab katta selle summaga kokkuostetava rukki müügist, sel põhjusel, et valitsusel ei lähe korda oma rukkitagavarasid 1. aprilliks müüa. Seni on tarvitanud rukist linnad umbes 3.000 tonni kuus, maal on müüdud 2.000 tonni kuus. Need summad olen võtnud „Põllumajanduse Turu“ kalkulatsioonidel. Seega on tulnud turustamisele kokku 5.000 tonni kuus.

Ütleme, et riik ostab rukkitagavarad kokku 1. veebruariks, jääks eelarve-aastast järele 2 kuud rukkimüügiks. Ütleme, et kogu tarvisminev rukis ostetakse nii maal kui linnas ainult riigi tagavaradest. Riigile lähevad, arvan, tõenäoliselt ka need tagavarad, mida veskid ostsid sügisel riigi ülesandel, sest leping on vastavalt sõlmitud. Neil on õigus ostetud rukist üle anda riigile ja nad seda õigust ilmkahlemata ka kasutavad.

Oletame, et kui riik hakkaks varustama kogu rukki-siseturgu, siis paremal juhul võiks riik ära müüa kahe kuu jooksul ainult 10.000 tonni rukist. Iga tuhat tonni rukist maksab riigile enesele umbes 18.000.000 senti. Riik aga peaks müüma rukist odavamalt, ta peaks segama kodumaa kallist rukist välismaalt sisseveetava odava rukkiga. Kuid ütleme, et riik peaks saama maksimaalse hinna, 18 senti kilogrammi, siis ära müües 10.000 tonni saab riigikassa ainult 180.000.000 senti. Seega kulusid tehakse 550.000.000 senti ulatuses, riigikassa saab aga tagasi paremal juhul ainult 180.000.000 senti. Defitsiit oleks seega rukkiooperatsioonist eelarve-aasta lõpuks 370.000.000 senti.

Millega seda defitsiiti kaetakse? Seda võiks katta teiste kulude vähendamisega, seda võiks katta ka suuremate tuludega. Aga vaevalt on ette näha teiste kulude vähendamist selles ulatuses. Ei ole ka mingeid väljavaateid, et riigil oleks niivõrt uusi tulusid, et võiks katta selle 370.000.000 senti. Seega on see eelkrediidi seaduseelnõu esitatud Riigikogule ilma tarviliku kateta, on küll kate näidatud, kuid see ei ole küllaldane, ta ei kata seda suurt summat, mis siin nõutakse.

Kuid Majanduseministeerium on leidnud väljapääsete, ja ma pean tarvilikuks

selle väljapääsetee juures peatuda põhjusel, et näidata, kuivõrt vähe läbi mõeldud on Majanduseministeeriumi ettepanek Riigikogule ja kui seadusevastane ta lõpuks on. Seaduseelnõu seletuskirjas on öeldud: „Kui ei peaks võimalik olema realiseerida kogu kokkuostetavat rukist enne 1930/31. eelarve-aasta lõppu...“ Ma näitasin teile, et see ei ole võimalik, riik võib kõigeparemal juhtumil 10.000 tonni rukist müüa ja selle eest saada 180 miljonit senti, muu osa katet tuleb mujalt leida.

Nagu tähendasin, seletuskirjas öeldakse, et kui riigil „ei peaks võimalik olema realiseerida kogu kokkuostetavat rukist enne 1930/31. eelarve-aasta lõppu, siis kaetakse tehtud väljamaksud ning tasakaalustatakse riigi 1930/31. a. eelarve selles osas Eesti Pangast tehtavate ajutiste laenudega.“ Sedasama mõtet kordab ka riigi eelarve täiendamise seaduseelnõu, millega riigile tahetakse anda õigus eelarve ajutiste puudujääkide katteks teha Eesti Pangast laenu. Kui tahetakse Eesti Panga laenudega katta eelarve puudujääke, siis on see täiesti vastuvõtmatu, see käiks lausa risti vastu Eesti Panga põhikirjale, mis võimaldab teha Eesti Pangast ajutisi laene ainult selleks, et võimaldada teha eelarves ettenähtud kulused juhul, kui riigi tulused ei ole laekunud eelarve-aasta mõnel ajajärgul tarvilikul määral, tähendab selleks, et ajutiselt tasakaalustada kulused tuludega. Aga et riigi eelarve defitsiiti võiks katta panga laenuga, et Riigikogu võiks lubada, et valitsus eelarve puudujääke kataks Eesti Panga laenudega, see on täiesti vastuvõtmatu. (J. T õ n i s s o n, rhv: Õigel)

Kui täna keskööl läheksime sellele teele ja lahtiste silmadega rikuksime Eesti Panga põhikirja ja eelarve seadust, siis meie kõigutaksime tähtsaid aluseid selleks, et kodanikkudelt nõuda seaduse täitmist. Ei pea kuidagi võimalikuks, et Riigikogu niisuguse sammu teadlikult lahtiste silmadega astub, millisele valitsus tahab praegu Riigikogu viia. Arvan, et sel silmapilgul, kui ta Riigikogule need seaduseelnõud esitas, ei olnud tal täpselt teada Eesti Panga põhikirja § 41 tekst. Kui see paragrahv läbi lugeda, siis on selge, et seaduseelnõud sel kujul, selle seletusega, nagu nad esitatud, on vastuvõtmatud. Eriti Eesti Panga põhikirja ei tohiks rikkuda. Riigikogu võib ju eelarve vastu võtta, milles on puudujääk, ei saa öelda, et see oleks lausa seaduse rikkumine, muidugi see eelarve ei vastaks elementaarsetelegi nõuetele, millele eelarve peab vastama, aga et Eesti

Panga põhikirja rikutakse, et teadlikult tahetakse katta panga laenuga eelarve puudujääk, sellele teele ei tohi Riigikogu enamus asuda. Riigikogu peaks respektiima maksmaid seadusi, et ta keskööl niisugust seaduseelnõu vastu ei võta, nagu meile on esitatud.

Meie rühm on arvamisel, et seda kõike ei ole sisuliselt sugugi tarvis. Selleks oli põhjust. Võib ju kõiksuguseid kavu valmistada rohelise laua taga, lubada 22 tuhat tonni rukkid kiires korras kokku osta, kuid need kavad ei ole läbi mõeldud. Ka Vabariigi Valitsus pidi nüüd tunnistama, et ei saa seda nii läbi viia, nagu rukkikokkuostu kava oli rohelise laua taga välja töötatud. Valitsus on pidanud tunnistama, et ta kavatseb järk-järgult rukkikokkuostu teostada.

Kui juba küsimus on sellele pinnale viidud, et rukkikokkuostu järk-järgult teostada, siis peaks loogiline järeldus tõmmatama ja mitte nõutama Riigikogult, et Riigikogu järsku annaks 550 miljonit senti krediiti, mille tagajärjel ette näha suurt defitsiiti riigi eelarves. Kui rukkiostu tahetakse teostada, siis peaks valitsus kalkuleerima, kuipalju õieti tegelikult raha tarvis oleks. Mitte mingit vajadust ei ole selleks, et korraga avatakse Eesti Panga ja riigikassa värat nii laiaks, et võiks välja võtta 550 miljonit, millise summa väljavõtmine eelkrediidi seadusega ei ole kokkõlas Riigi eelarve seadusega ja on vastolus Eesti Panga põhikirja mõttega.

Neis maades, kus teraviljamonopol maksev, teostatakse viljade kokkuostu järkjärgult. Et seda järsku teostada, see on liiga suur nõudmine meie oludes. Ma saan aru põllupidajast ja nende raskustest, aga meie peame kõiki asju tegema võimaluse järgi ja mitte raskel kriisi ajal hakkama püstitama majandusepoliitilisi ilmarekord, mis teistviisi võib majandust raskustesse asetada. Ma näitasin juba komisjonis, et rikas Shveitsi riik, kes maailmasõja algusest saadik teostab viljamonopoli, ostab nisu- ja rukkitaavarad kokku kuu kuu jooksul. Meil tahetakse seda teha nelja kuu jooksul lõikusest arvates. Seda esimesel aastal, mil teostatakse viljamonopoli, kus pole soetatud veel tarvilikke hoiuruumi ja kus puuduvad rahasummad.

Küsimine, kas siis oleks 4 kuuga realiseeritud olnud põllupidajate tagavarad, põllupidajate kokkuostetud tagavarad, kui oleks maksma pandud see rukkikaitsemise viis, millist soovitasid need, kes omalaljal teravilja kaitseküsimuse üles tõstsid? Kui

oleks maksev olnud rukkitoll, oleks selge, et ei oleks saanud juttugi olla, et 4—5 kuuga oleksid põllupidajad lahti saanud oma tagavaradest. Need oleksid jäänud järele osalt kuni uue lõikuseni, eriti silmas pidades käesoleva saagi suurust. Aga nüüd nõutakse, et vaadake, enne jõuluid ja pärast jõuluid lühikese ajaga tulevad kõik rukkitagavarad kokku osta. Iga nõudmine peab olema põhjendatud, iga nõudmine peab olema otstarbekohane. Iga nõudmise juures tuleb arvestada riigi kandejõuga ja nende tingimustega, millesse oleme asetatud.

Ma ei taha siin põhimõttelikkude küsimust käsitada, kas teravilja kaitse üldse otstarbekohane on või mitte, kuid ka teravilja kaitse seisukohalt on absoluutselt võimata niiviisi asja teostada, nagu tahetakse. (J. Soots, põl: Ei ole veel keegi 4 kuuga ostnud.) Aga see oli teie oma kava, mille järgi taheti kokku osta enne jõuluid. (Majanduseminister J. Zimmermann: Kes see tahtja oli?) Need kavad ilmusid ajalehtedes. (Majanduseminister J. Zimmermann: Kus kohas see Majanduseministri kava oli? „Rahva Sõnas“ või?) Vabandage, ma ei või Teile praegu öelda, mul ei ole ajalehti käepärast, aga mõne aja pärast võin need koalitsiooni erakonna lehed Teile näidata, kus oli öeldud, et valitsusel on kavatsus lähemal ajal teravilja tagavarad kokku osta. (K. Ast, stp: Alles eile põllumeeste kogude esindajad vanematekogus, nõudsid terve rukkitagavara kokkuostmist. (Majanduseminister J. Zimmermann: Mina ei ole põllumeeste esindaja!)

Mina juba seda konstateerin, et viimase ajal on valitsus neist utopistlikkudest kavatsustest loobunud. Praegune härra Majanduseministri vahelerääkimine tunnistab, et härra Majanduseminister isegi haavavaks peab, kui neist kavatsustest räägitakse. Seda parem. Iga mõtlej ja kaine majanduseinimene võib haavatud saada, kui tema kohta öeldakse, et temal oli kavatsus meie talude rukkiiule jääke korraka kokku osta. See oleks tõesti majandusepoliitiline absurd. (R. Penno, as: Kui see võimalik oleks!) Jah, kui see võimalik oleks! Kui meie elaksime Põhja-Ameerika Ühisriikides, kus teistsugused olud, siis ehk küll. Aga meie elame Eesti riigis ja Eesti riigi olukorda silmas pidades on võimatu teostada sarnast kiiret tagavarade kokkuostu.

Nagu tähendasin, on valitsus pärast läbirääkimisi rahanduse komisjonis asunud

seisukohale, et kava tuleb teostada järkjärgult. Kui nii, siis ei ole mõtet lubada ka nii suurt krediidisummat ja lahtiste silmadega leppida olukorraga, et lubatakse teha tasakaalustamata riigieelarvet ja anda eelkrediidi summasid, milleks puudub kate.

Eesti Pangast laenuvõtmise suhtes peab silmas pidama ka seda, et Eesti Pank võiks edaspidi tagajärjekalt oma ülesandeid teostada. Kui 550 miljonit senti kuni 1. aprillini Eesti Pangast välja võetakse ja liikuma lastakse, siis see ei kõiguta veel Eesti rahakurssi. Eesti Panga välisvaluuta tagavarad on nii suured, et Eesti Pank selle aadrilaskmise välja kannatab. Eesti Panga suhtes teame seda, et viimase kolme aasta jooksul ei ole Eesti Panga välisvaluuta tagavarad kasvanud, vaid järkjärgult kaahanenud.

On karta, et kuna hinnad madalad on, Eesti oma väljaveo eest ei saa seda välisvaluuta hulka, mis võimaldaks Eesti Pangale oma välisvaluuta tagavaru suurendada. Võib karta, et Eesti Panga välisvaluuta tagavarad veelgi vähenevad. Eesti Pangal peab olema oma kohustuste katet vähemalt 40% ulatuses, praegu on 49% ulatuses, üksvahe oli 47% ulatuses. Kui 550 miljoni senti eest mitte kokku tõmmata seniseid laene, vaid välja lasta pangapileteid, siis peaks katteprotsent langema 4—5 punkti ulatuses, seega 44—45 peale.

Kuid kas meil ei või mitte uusi raskusi tulla? Kas on see õige politika, kuigi Eesti Pank välja kannatab selle operatsiooni? Meie peame ometi ettenägelikud olema oma kitsastes oludes.

Kuna Eesti Panga kate laenu tagajärjel oleks langenud, oli valitsusel kavatsus üle anda Eesti Pangale neid viimseid välisvaluuta tagavaru, mis riigikassal on. Riigikassal on teatav summa kogunenud eelmiste aastate eelarvete ülejääkidest; see summa vastab enam-vähem sellele, mil määral vahetuseraha liikumas on. Ükski rahaminister ega valitsus ei ole seni sõandanud neid puutuda. Nüüd on kavatsus ühenduses rukkiooperatsiooniga seda välisvaluuta tagavara realiseerida. (Majanduseminister J. Zimmermann: Aga kust Te seda kuulsite?) Kuulsin seda autoriteetsest allikast. (Majanduseminister J. Zimmermann: Minu käest ei ole seda keegi kuulnud. — L. Johnson, stp: Komisjonis Teie esindajalt.) Komisjonis tõin need andmed ette, ja Majanduseministeeriumi esindaja ei lükanud neid ümber. Tähendab, minu seletus tabab neid kavatsusi, mis olid Majanduseministeeriumis. Kui see

peaks nüüd nii olema, siis jääb riigikassa ise täiesti vaesekslapseks. See ei või aga nii olla. Meie ei tohi end asetada Inglise, Norra või Rootsi seisukorda.

Kui nüüd Majanduseminister lubab siin, et ei talitata nii, siis märgin seda siin kui üht sammu paremuse poole.

Mis puutub rukkikokkuostu kavatsusse, siis on see tõsiasi, et mida kiiremini rukkikokkuostu teostatakse, seda kiiremini tõuseb leivahind. Kui kõik tagavarad kokku ostetud ja välismaalt sissevedu seisma pandud, tõuseks leib hinnas umbes 50%. Mis tähendab see praegusel raskel ajal, kus valitsemas suur tööpuudus nii maal kui linnas, seda teab igaüks nende inimeste suhtes, kes elavad peost suhu. See langeks raske koormana kõigi nende kihtide peale, kes praegu kitsikuses kannatavad. Need ei ole mitte üksi linnas, vaid ka maal, sest riigi statistika keskbüroo andmete järgi on maale müüdnud rukist kolmel möödunud aastal keskmiselt umbes 22.000 tonni. See osa maarahvast, kes peab rukist juurde ostma, satuks selle tagajärjel raskesse seisukorda, kui leib läheb kallimaks 50%. Mispärast meie peame võimaldama seda, et üks osa, kellel on rukkitagavaru ja kes sellest tahab lahti saada, seda teeb sel kombel, et teine osa põhlupidajatest langeb raskesse seisukorda. (A. Tupits, põl: See vaieldi läinud suvel läbi juba.) Mina ei puuduta Teravilja kaitseseadust. Ma räägin, et ka selle seaduse seisukohalt ei tohiks liiale minna. Ma saan aru, kui järkjärgult tagavarad kokku ostetakse, ilma et meie rahanduseelus tehtaks sellast operatsiooni, mis paneb raskustesse Eesti Panga, ning meie eelarve peab lõppema defitsiidiga, ilma et Riigikogu kesköötunnil peaks seaduseelnõu vastu võtma, mis riigi eelarves puudujäägi tekitab.

Kõigil neil põhjustel ei saa sotsialistlik Riigikogu rühm ettepannud eelkrediidi eelnõu selle osa poolt hääletada, mis käsitleb rukkikokkuostu operatsiooni finantseerimist sel kujul, nagu vastavas seaduse osas see praegu konstrueeritud. Sel kujul on ta täiesti vastuvõtmatu. Kuna aga eelkrediitide seaduseelnõus figureerib rukkikokkuostu operatsioon lõviosana, siis ei ole kogu see seaduseelnõu meile vastuvõetav. Kuigi, kahjuks, on sellesse seadusse üles võetud ka niisugused kulud, mille poolt meie peaksime hääletama, nagu riigiteenijate pension j.n.e. Kahjuks on need tarvilikud krediidid vormilikult koos esitatud niisuguste nõudmistega, mille poolt meie

rühm olla ei saa. Seepärast hääletame terve seaduseelnõu vastu.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Lugupeetud eelkõneleja rkl. Oinas rõhutas, et see seadus olevat liiga kiire, ja võib arvata, et ta valitsust süüdistas, et valitsus selle nii hilja on esitanud. Valitsus esitas selle seaduse juba ammu Riigikogule, ja Riigikogu oleks võinud ta ka varem komisjonis vastu võtta, ja ei oleks pruukinud teda täna nii hilja, või õigemini nii vara arutada. Kuid Riigikogu komisjon leidis tarvilikuks veel kord ta valitsusele tagasi saata ja see tekitas viivituse. (L. J o h a n s o n, stp: 4 päeva kõigest, mitte rohkem.) Siis ei oleks nii hilja arutusel olnud.

Rkl. Oinas seletas, et ei oleks pidanud siin tulema mitte eelkrediidi seadusega, vaid oleks pidanud tulema lisaelarvega, see oleks parem vorm olnud kui eelkrediit. Ma ei tahaks siin vaidlema hakata selle üle, kumb parem on. Meie peaksime ühe süsteemi juurde jääma, ja kui saaks lisakrediidi süsteemi tarvitatud, siis võiks sellega leppida. Meie võime põhimõttelikult otsustada, et hakkame lisaelarve vormi tarvitama, võib-olla et see õige on, aga siamaani oleme eelkrediidi vormi tarvitanud, ja seepärast valitsus julges ka praegu sarnase vormiga tulla.

Siis ütles rkl. Oinas, et selle läbi saab kahjusid 370.000.000 senti. Ma ei tea, mille järgi ta seda arvestas. Mulle paistab, et oleks võinud sama hästi 380 või 400.000.000 öelda, kui 370. Mingit kalkulatšiooni siin ei olnud, vaid lihtsalt võeti nii omavoliline arv. (K. A s t, stp: On väga kindel kalkulatšioon.) Ma olen juba teostanud rukkiostu 12.000 tonni. Üks pool sellest on ära müüdud, ja ma arvan, et ka teise poole müüme nii ära, et tagasi osta ei tule. Nimelt 12.000 tonni on erakaupmehed ostnud. Kui siin rääkimine oli, et nad võivad tagasi anda 6.000 tonni, siis arvan, seda ei teostata.

Teie ütlete seda, et kui meie praegu ostame rukist kokku, siis jääb see tingimata kätte. On võimalik seda ka ära müüa. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Ega siis ometi valitsus ei hakka väikesel arvul müüma, vaid müüb suurkaupmeestele. (K. A s t, stp: Aga need lisakulud, härra minister?) Rukki kokkuostu juures on lisakulud, see on selge.

Mis puutub aga Eesti Panga põhikirja rikkumisse, siis seda ma ei näe. Eesti Panga põhikirjas on öeldud, et valitsus võib teataval määral laene teha, kui tulud ei ole sisse tulnud. Näiteks suvel soovi-

takse raha ehitamiseks, ja kui tulud ei ole veel sisse tulnud, võib selleks laenu teha ning raha välja anda. Sügisel, kui tulud sisse tulevad, peab need laenu katma. Ka praegune seisukord on niisugune, et tulud on ette nähtud ja nende kätte võib laenu teha. (L. J o h a n s o n, stp: See on vormiline jutt, aga sisult on see sootuks teine.)

Mis puutub aga sellesse, nagu oleks Majanduseministeerium kogu rukki korraga kokku osta tahtnud, siis peab tähendama, et niisuguseid kavatsusi Majanduseministeeriumis ei ole olnud. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Ajakirjanduses räägitakse väga palju. Valitsus ei kavatse kõike rukist kokku osta, vaid niipalju kui raha on, (L. J o h a n s o n, stp: Aga kuipalju tahetakse kokku osta?) ja kuipalju ma ostabekohaseks leian välja anda ja kuipalju Eesti rahandus seda kannatab. (H u l g a l i s e d v a h e l h ü ü d e d.) Ostetakse tingimata. Mina olen kõik see aeg vilja ostnud ja ei ole ühtki nõdalat olnud, kui ei ole ostetud. Ka praegu ostetakse rukist. Ostetakse vähehaaval, aga ostetakse kõik see aeg. Ma arvan, et ka tulevikus saab see nõnda edasi kestma. Meil ei ole võimalik korraga palju osta juba seepärast, et Majanduseministeeriumi aparaat väike on. Meie suudame seda teha vähehaaval, ja vähehaaval on võimalik palju korralikumalt asju ajada. Teiseks peame vaatama, et see Eesti Pangale raske ei tee.

Eesti Pank on likviidne pank ja tal on võimalik tarvilikul korral end kokku tõmmata. Aga mina ei arva, et tal 550-miljoniline summa on tarvis kokku tõmmata. Põllupidajatele rukki eest raha maksmiseks oleme täiesti õigustatud Eesti Panka koormama. Ja Eesti Panga kattevara ei pruugi sugugi seega kõigutatud olla.

Siis küsis härra Oinas, et mis siis tuleb, kui tuleval aastal on ikaldus. Kui tuleval aastal ikaldus tuleb, siis peaksid meie tagavarad kindlasti müüdnud saama, ja siis peaksime rukki alla paigutatud raha kergesti ära tasuda võima. See oleks niisuguse ostu juures kõige parem külg, kui Vabariigi Valitsusel tagavarad on olemas ikalduse tulekul.

A. O i n a s (stp, fakt. märk.): Tahaksin õiendada härra Majanduseministri märkust minu kalkulasioonide suhtes. Härra Majanduseminister ütles, et täpseid summasid eelarve defitsiidi kohta ei saa keegi öelda. Pean tähendama, et minu poolt toodud arvud ei olnud loomulikult muud, kui teoreetiline kalkulasioon teatavatel eeldustel, nimelt et 550 miljoni eest ostetakse rukist

kokku ja et kujuneb kõige parem konjunktuuri valitsusele, nimelt et 1. veebruarist hakkab riik varustama siseturgu. See oli teatud teoreetiline kalkulasioon, tegelikult võivad summad muidugi teisiti kujuneda. Kuidas aga ei kalkuleerita, on selge, et defitsiit tekib, riik ei suuda oma tagavarasid 1. aprilliks realiseerida. See on aga selge.

Edasi tähendas härra Majanduseminister, et riigilt ei ostvat rukist tarvitajad, vaid suurmüüjad. Mis puutub viimastesse, siis ei ole arvata, et suurmüüjad riigi kallid rukkitaavarad kiirelt ära ostavad, nad ostavad sel määral, mil määral on välja-vaateid realiseerida tarvitajatele.

K. A s t (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu parteikaaslane rkl. Oinas on valgustanud seda osa küsimusest, mis on puht rahaline. Ta on näidanud, kuivõrt võimatu on kavatsetav rukkiostu operatsioon Eesti Panga seisukohalt ja üldse meie rahandusliku kandjõu seisukohalt. Ma tahaksin seda küsimust natuke teistest seisukohtadest puudutada.

Terve see lugu on oma alguse saanud, nagu mäletate, Teravilja kaitseseadusest, mis tänavu kevadel vastu võeti. Tänapäev elame üle õnnetu kaitseseaduse viimseid surmaeelseid krampe. (L. J o h a n s o n, stp: See on see morfium, mida sisse pritsitakse.) Vaatame, kuidas arenes siitsaadik Teravilja kaitseseaduse teostamine. Tema vastuvõtmisel ei olnud — niipalju, kui ajakirjanduse järgi jälgida võisin, oma silmaga ei näinud — Riigikogu enamus selle seaduse poolt, rühmad olid enam selle vastu. Seadus suruti siiski läbi valitsuse poolt, peamiselt Riigivanema tungival soovil. Kui seadust teostama hakati, selgusid selle suure puudused juba sügisel ostul, kus võeti põllumeestelt ainult 40 puuda rukist. Tekkis loomulikult rukkihinna tõus, mille üle sugugi imestada pole, kui tootjatele kaugelt üle turuhinna makseti. Selgus veel midagi halvemat ja nimelt, et selle vilja hoidmise, kindlustamise ja paljude muude sunduslike toimingute tõttu hind turu jaoks veelgi pidi tõusma. Kõigepealt pidi suure kokkuostu juures vastavad krediidid olema. Selle krediidi, mida valitsusel ei olnud, hankisid suurkaupmehed, kokkuostjad. Nemat ei teinud seda mingist inimarmastusest, mingite heade silmade pärast, vaid seepärast, et valitsus soliidilt protsendid maksis, nimelt ostude alla pandava kapitali pealt 12%. Samal ajal anti vilja kokkuostjatele litsentse, mille järgi sama suure osa odavat välismaa vilja võisid sisse vedada. Nemat ei ole kuulu järgi

neid litsentse täies ulatuses tarvitanud, aga 12 tuhat tonni kokkuostetud vilja pluss väljastpoolt sisseveetud vili, umbes 4 tuhat tonni, moodustasid ometi säärase kvantumi vilja, mida erakaupmeestel siitsaadik korda pole läinud realiseerida. Seda arvestades on vilja ülesostjad valitsusega kokku leppinud, et neil õigus on ülejäävat vilja 1. veebruariks tagasi anda. Härra Majanduseminister ütleb, et valitsus ei haka vilja tagasi ostma, temal olevat teised kombinatsioonid. Kahjuks ei teinud ta neid siin teatavaks ja vabandatagu mind: härra Majanduseministri seletused ei ärata usaldust. Teistest allikatest, mis sugugi vähemteadlikud ei ole kui härra ministri seletused, paistab lugu sootu teisiti. (L. Johnson, stp: Komisjonis!) Komisjonis ministri abi ei vaielnud ka nende seletuste vastu, komisjonis sõnavõtmistel kujunes üldine teadmine, et tagasiost paratamatu on. Viljahoidjad arvavad praegu, et nad 160—200 tuhande miljoni sendi eest sunnitud on valitsusele vilja tagasi andma. Kuid valitsus ei saa selle hinna eest tagasi osta, millega ise müüs, vaid peab kallimalt maksma. Ta on sunnitud katma kõik need kulud, mis vilja kokkuostmine on teinud. Tõendatakse, et valitsusel tuleb juurde maksta 37 senti selle vilja puudale, mis ta 1. veebruariks kokku ostab. Siin ei ole arvestatud veel kõik kulud nende 37 sendi juures, mida igalt puudalt kaupmeestele rohkem tuleb maksta. Sellele lisaks tuleb veel kalkuleerida ostukapitali pealt makstav 12%. Seega võiksime öelda, et ümmarguselt 40 senti puuda pealt tuleb vili kallim maksma, kui see talupoegadelt sisse ostes maksis. (J. Loosalu, as: Härra Majanduseminister ütles, et ei tule tagasi osta.) On see teotsemisviis õigustatud, ja millega valitsus julgeb kaitsta seda tegu tarvitajaskonna ees? Ma arvan, et Eesti Vabariigis nii rumalat kodanikku ei leidu, kes sellega leppida jaksaks. (V a h e l h ü ü e.)

Tahan peatuda rühmade talitamisviisi juures. Kust tuli 5 miljoni nõudmine? Kas ei tulnud ta sellest revolvrüst, sümboolselt kõneledes, mis hoitakse valitsuse otsa ees? Eile ei olnud vanematekogu koosolekul sellest jutu lõhnagi, millest nüüd räägib härra Majanduseminister. Põllumeeste esindajad ütlesid: meie oleme selles teadmises, et valitsus on enda peale kohustuse võtnud kogu vilja kokku osta, kuigi esimene kord ainult 40 puuda osteti. Tekkis vaidlus härra kindral Soots'i ja, kui ma ei eksi, härra Loosalu' vahel, kuna Loosalu tähendas, et võiks ostu ka järk-järgult teostada mitte korraga; võiks näiteks osta kogu

viljatagavara vaesematelt talunikudelt — võib-olla mõtles ta nende all asunikke —, kuna suuremad tootjad ootama peaksid. Selle üle oli härra kindral väga pahane ja küsis: „Missugusest ajast saadik on Eesti Vabariigi kodanikke hakatud mitmesse järku jaotama, ja mispärast väiketootjaid rohkem eesõigustatakse riigi poolt kui suurtootjaid?“ Tuletas Venemaad meelde. Seal jagatakse talupojad 3 kategooriasse: külvavaesed, kellel kõik eesõigused, siis „serednjaki“, keda kuidagiviisi sallitakse, ja lõpuks 2—3 lehma omanikud, nõndanimeetatud „vreditjeli“. Kas Eesti riigis samuti tahetakse jagada talumajandajad mitmesse liiki: kehvadeks, keskmisteks ja kulakuteks? Veel eile käsitati küsimust väga kindlalt; vähemalt koalitsiooni suuremas rühmas toonitati, et Vabariigi Valitsus kohustatud on kogu vilja kiires korras üles ostma. Kui seda arusaamist poleks olnud, siis ei oleks ka nõudma hakatud teise ostu teostamist jõuluks. Kui ei oleks olnud pealekäimist, kui ka Vabariigi Valitsusel endal sama teadvust poleks olnud, et ta kohustatud on viljaostu lähemal ajal teostama, siis ei oleks härral Majanduseministril tarvidust olnud täiendavalt esineda praeguse krediidinõudmisega, säärase nõudmisega, mis ei ole Riigi eelarve seadusega kokkukõlas, mis ei ole kokkukõlas Eesti Panga põhikirjaga ja mis lõpuks ähvardab meie rahandust, kui see operatsioon teostatakse, õige suurte raskustega. See 550 miljonit senti, mille nõudmisele väga kergel käel asuti, oli valitsuse silmis otsekui mingi puust või pööstast nopitav küpse marjakene, mis iseeneest pidi pihku kukkuma. Seda nägime rahaasjanduse komisjoni koosolekul veel täna. Valitsuse esindaja käest küsiti, kas on Eesti Pangal võimalik nõutavat summat välja panna? Valitsuse esindaja härra Majanduseministri abi ütles: milleks peaks Riigikogu seda küsimust kaaluma, kas on Eesti Pangal võimalik seda välja panna või mitte. Eesti Panga juhatus on öelnud, et ta on valmis seda operatsiooni teostama.

Samas juhiti tähelepanu sellele, et Eesti Panga juhatus ei ole panga põhikirja järgi talitanud. Eesti Panga juhatusel ei ole õigust sarnastes suurtes küsimustes üksipäini seisukohta võtta. Ta võib otsustada igapäevases tegevuses ettetulevaid küsimusi, aga kõik suured ja tähtsamad operatsioonid, mis lõikavad panga huvidesse, peavad panga nõukogule otsustamiseks kuuluma. Panga nõukogu aga ei olnud enne juhatuse vastuse andmist koos. Panga nõukogu olevat kuulu järgi eile õhtuks erakorraliselt kokku kutsutud, aga siis, kui panga juha-

tus oma nõusoleku andis valitsusele 550-miljonilise laenu andmiseks, siis ei olnud panga nõukogu veel istunud ega küsimust kaalunud. Komisjonis juhiti õigusega tähelepanu sellele, et panga nõukogu võib selle operatsiooni ära keelata; pank on autonoomne ja midagi ei tohi temale peale suruda, kui õiget majandusepolitikat tahetakse ajada. Seepärast ei ole selle seaduse vastuvõtmiseks veel kindlustatud, et Eesti Pank kohustatud oleks nõutavat summat välja andma. Siis kui Vabariigi Valitsus esmakordselt selle seaduseelnõu Riigikogule esitas, ei olnud ta nähtavasti seda küsimuse poolt üldse kaalunud, nimelt kuidas mõjaks selle operatsiooni teostamine Eesti Pangale. Kui valitsus oleks seda kaaüanud, siis poleks ta võinud oma seisukohta rahaasjanduse komisjonis nii kergesti avaldada. Rahaasjanduse komisjon hakkas ise kahtlema, kas Eesti Panga ressursid lubavad selle summa väljapanemist, ning ühe osa komisjoni liikmete algatusel anti seaduseelnõu ajutiselt valitsusele tagasi, pandi seaduseelnõu arutamine seisma, et anda valitsusele võimalus, kaaluda küsimust veel kord ja öelda, kas valitsus tõesti jääb oma esialgse seisukoha juurde. Nägime, et valitsusel ei olnud kerge sellele küsimusele vastust anda; ta viivitas päevast-päeva. Kui oleks võinud seisukorda rahuldavaks pidada, siis oleks valitsus teadnud, mida komisjonile vastata: nimelt — seaduseelnõu arutamiseks meie poolt takistusi ei ole.

Komisjoni esimees härra kindral Soots seletab, et tema on päevast-päeva pööranud valitsuse esindajate poole, aga need ei ole andnud temale vastust komisjoni küsimisele, on ainult öelnud, et seaduseelnõu päevakorda võtta ei või. Alles eile, pärast vanematekogu istumist näis Riigikogule täitsa selge olema, et enne jõuluid selle krediidiandmisega Riigikogu ette ei tulda. Aga nähtavasti oldi siiski eile pärast vanematekogu istumist tarvitatud jälle sedasama võtet, nimelt mingit revolviit: hilja õhtul või eile hommikul vara oli valitsuse vastus käes. Valitsus teatas, et tema jääb oma esialgse seisukoha juurde, seaduseelnõu arutamist võib jätkata. Mis talituseviis see on? Kas see ei ole surve avaldamine Eesti Pangale ja teiseks surve avaldamine Vabariigi Valitsusele. Ma ei taha seega Vabariigi Valitsust kaitsta, sest lõppude-lõpuks peaks valitsusel selge olema, et tema ei või maa ette astuda ja ennast seega vabandada, et vaadake — mind sunnitakse nii talitama, ma ei saanud teisiti ja et kui seda krediiti ei oleks lubanud, siis oleks võinud valitsuse kriis tulla. See võib ju

ühele või teisele ministrile või valitsuse liikmele isikuliselt kuidagi mõõduandev olla, aga selle järgi ei tohi ei valitsus ega Majanduseminister oma poliitikat juhtida. Meie tunneme väga hästi neid demagoogilisi võtteid; milleni oleme jõudnud käesoleva seaduse arutamisel. Selle motiivi ütles väga hästi eilsel vanematekogu istumisel härra Soots, keda ma ennegi olen juba nimetanud, nimelt: „Kuidas võiksime tühjade kätega tagasi minna?“ Tal on tingimata tarvis kompvekke kaasa viia valijaile, aga ta ei küsi, kas see kompvekk kibe või magus on, peaasi, et ta viib. Kuidas see kompvekk riigimajandusele maitseb, see ei ole põllumeeste kogude asi. Seda meie seletasime, seda seletati täna üldkomisjonis, seda seletati ka härra kindralile, aga ta arvas, et kui kord seaduse vastu võtsime, siis peame seda ka teostama. Aga ma ei küsiks, kas võib siis riiki valitseda ainult puht demagoogilistel alustel, puht demagoogilisel orientatsioonil. Kui meie ei suuda oma isusid taltsutada ja oma demagoogia avalduses allapoole igasugust kriitikat laskume, siis tõepoolest upume lõhkise künaga. (J. Tõnisson, rhv: Õige!) Aga ma mõtlen ka, et see demagoogia käesoleval korral isegi neis ringkondades, kust see välja tulnud, oodatavaid tagajärgi ei anna.

Kui küsimus sisulisele arutamisele tuli, siis teie nägite, et ei ole võimalik uusi ostusid sel määral alustada, kuidas lubati. Nüüd ollakse sunnitud tagantjärele teatama, et ost teostatakse järk-järgult selle järgi, kuidas rahalised võimalused lubavad. Vaadake, see on juba uus seisukoht, aga see on ühtlasi taganemise seisukoht; see ei ole mitte põrmugi võidurikas taganemine, vaid väga halb taganemine. Kui härra Majanduseminister oleks tahtnud otsekohene olla, siis oleks ta pidanud tunnistama, et kogu see rukkioperatsioon niisugusel kujul, nagu seda teostati, on luhtunud operatsioon. Et halba seisukorda päästa, oleks pidanud Majanduseminister mõtlema selle peale, kuidas Teravilja kaitseadust muuta. Kui põllumeestele taheti teravilja kaitset anda, siis oleks tulnud teine moodus leida. Praegune lugu näitab kaitseaduse otstarbekohatust. (J. Teemant, põl: Aga et see nii välja kujunenud, selles olete Teie süüdi.) Härra Teemant, kui Sa seda kuidagi lähemalt põhjendaksid. Meie rühm oli ainuke, kes selle seaduse vastu hääletas, motiveerides oma kindlat seisukohta. (J. Teemant, põl: Aga kaitset on tarvis.) Selle kaitsega on lugu niisugune, et kuna Eesti suurel määral põllu-

majanduslik riik on, siis ei saa riigivõim ega seaduseandlik võim hoolimata olla põllumajanduse vastu. Põhimõttelikult ei saa ka sotsialistid vilja kaitse vastu olla igal juhul ja igal tingimusel. Lubatagu meile moodus, mis rahvamajanduslikult vastuvõetav ja õigustatud oleks. Teiseks pidage meeles, et meie oma majandust ühekülgsest üles ehitada ei saa. Kaitset ei tohi teostada ainult põllumajanduse toetamisega, vaid kõigile peab elamise ja arenemise võimalus antama. Siitsaadik aga näeme midagi muud. Näeme, et kõige ühekülgsemad nõudmised leiavad Vabariigi Valitsuse poolt teostamist, kuna aga üldine majanduse arendamise kava meil täielikult on puudunud. Meie valitsusel ei ole mingit majandusepolitikat peale hoopide piitsaga. Meil on ikka selle asemele, et hoopii õigeste kohta sihtida, aisa pekstud. Meil tuleb korraga meelde tekstiiltööstuse jaoks midagi ette võtta. Meie ei hakka vaatama, kuidas on tekstiiltööstuse seisukord, kuidas ta tuleviku väljavaated, kuidas tal välisturu lootusi, vaid kuulutame otsekohe telegraafiteel maksimaalsed tollimäärad välja. See ei ole kellegi majandusepolitika, see on hüppamise politika. Üks säärestest õnnetutest hüpetest oli ka Tera-vilja kaitseseedus. Nüüd, olge lahked, sööge see hapuksläinud supp. Ka praegu, nagu härra minister ütles, tahetakse üles osta odavat rukist ja selle jaoks nõutakse käesoleva seadusega 550 miljonit senti. Kas on ministril mingi kindlam kalkulatsioon, millise aja jooksul ta võiks sellest rukkist lahti saada? Kui ministri abilt härra Merits'alt seda komisjonis küsiti, siis ei andnud ta mingit vastust, vaid ütles, et see selgub edaspidi. See ei võiks aga edaspidi selguda, vaid selleks peab kindel kalkulatsioon praegu käes olema. Meie ei saa praegu midagi rajada edaspidisele. Peame pidama meeles, et meil kõik aastad vilja-saagi suhtes ühesugused ei ole, ja et igal põllupidajal peaks normaalne hulk viija salvedes seisma. Aga seda ei ole. Öeldakse, et põllupidajad on võlgades, talud lähevad oksjonile, ja et me peame otsekohe küsitud summa saama. Kas selle ühekordse operatsiooniga oleks siis põllupidajate seisukord kindlustatud? Kui üks majapidamine on kitsikusse sattunud ega suuda oma sissetulekute laekumist oodata, mis aitab seal ühekordne operatsioon. Kui selle 550 miljoni sendiga, millise ulatuses kokkukostu operatsioon kavatsatakse ette võtta, tahetakse põllupidajaid aidata, siis juhiksin tähelepanu sellele, et nõutud 550 miljonit ei lähe tervena põllupidajate kätte,

vaid umbes 300 miljonit senti võidakse sellest ostust saada. Rohkem kui 150 miljonit senti tuleb seni kokkuostetud vilja eest välja maksta ja lisakulude kandmiseks peab vähemalt 50 miljonit senti tagavaraks olema. Nii et võiks arvestada 300 miljoni sendiga, mis sel juhtumisel põllupidajate kätte läheks, kui viljaost tõesti nii teostatakse, kui põllumeeste kogud eriliselt radikaalselt nõuavad. Kelle kätte läheks see summa? Pisikesed talunikud, kellel ka hädasid peab olema ja kes ka võlgadeta olla ei saa, on enamuses oma vilja juba ära müünud, või kui nad müünud ei ole, siis on neil vähe müüa. Suurem hulk vilja tuleks aga kokku luksustaludest. Kahjuks ma ei tea, kui suur on nende majanduste hulk Eestis. Igatahes arvuliselt ei ole see hulk mitte väga suur, ja kui neil taludel, austatud Riigikogu liikmed, võlga on, siis on nende võlg miljonites sentides, ja seda häda ei arsti mitte mingi abinõuga. Aga kui lugu nii on, et ka põllumeeste aitamise suhtes rahalisest küljest sellel seaduseelnõul väike tähtsus on, siis näeme, kui vähe on õigustatud sarnase abinõu tarvitusele võtmine. Sellelt seisukohalt julgeme ja oleme meie sunnitud kõige kategoorilisemalt vaidlema krediitilubamise vastu. Ei ole kellegi normaalne tegu, et valitsus ühele rahvakihile nende demagoogiliste esindajate surve... (A. Tupits, põl: Mis see tähendab?) ja pealekäimisel hakkaks Eesti Pangast laenu tegema niisugustel alustel, mis Eesti Panga põhikirja mõttega kokkukõlas ei ole. Teiseks ei ole lubatud, et krediidiandmisega raskust sünnitatakse Eesti rahandusele. Siin sünnitatakse raskust, seda ei saa keegi salata. Väga kujukalt, aga ühtlasi heade andmetega varustatult kõneles sellest rkl. Oinas. Ta ütles, kui ka praegu Eesti Pank selle aadrilaskmise välja kannataks — ja loodetavasti kannatab ta selle välja —, siis peab ometi meeles pidama, et meil võivad tekkida muud raskused, mis jällegi erakorralisi väljaminekuid nõuavad. Kust meie siis neid summasid jälle saame? Paratamata järgneks praegusele krediidi-nõudmisele enne lihavõtteid uus krediidi-nõudmine. See on paratamata, kui tahetakse seda teed käia, mida seniajani on käidud. Uut krediiti hakatakse nõudma just seepärast, et praeguse krediidiga ei saaks veel kõike vilja üles osta; seda ei piisa kogu toodangu ülesostmiseks, vaid sellest kujuneb ainult osaline ost. Mu härrad, kui teie hing ja isu silmas pidada, siis ei rahulda see ost teid sugugi. Nii siis. kui teistkordne ost on teostatud, panete uuesti revolvi valitsuse otsa ette, et nõuda

kolmandat ostu, milleks läheks vaja aga 3.000.000 senti. Siis tuleb uus pumpamine Eesti Pangast. See on aga lubamata, on kuritegu; see on mõtlematute inimeste mõtlematu toiming.

Vaheaeg kl. 1.55 min. — kl. 2.18 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees
R. Penno.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi
A. Tõllassepp.

A. Tupits (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Eelmised sõnavõtmised, eriti viimase kõneleja esinemine, sunnivad siit kohalt meidki sõna võtma ja Riigikogu aega kulutama, olgugi et tund juba õige hiline on. (L. Johnson, stp: Tund on liiga varane.) Mõnele on ta võib-olla varane, aga teistele on ta hiline. On väga tähelepanuväärne, missuguste võtetega püütakse selle seaduse vastuvõtmist nurja ajada. Kõigepealt tuldi välja väitega, et kui riik Eesti Pangast laenu teeb, niisugusel korral võivat see meie rahakursi peale halvasti mõjuda. Lansseeriti niisuguseid teateid, õhutati ning levitati neid. Sellel teatel lõi Eesti Pank ise jalad alt ära, andes valitsusele teada, et sellest vähematki kahju ega hädadohtu meie rahaanduse seisukorrale karta ei ole. Vaevalt oli see väide tagasi tõrjutud, kui juba leiti uus kniff, millega selle seaduse vastu välja astuti. Tuldi seletusega, et vaadake, see seadus ei ole kokkukõlas ei eelarve seadusega ega Eesti Panga põhikirjaga. Ma ütlen, need väited, mis selle kohta ette toodi, ei ole muud kui juuksekarva lõhkiajamine. Vaadake Eesti Panga põhikirja ja mis teie sealt leiateg? Seal seisab, et riigil on õigus Eesti Pangast laenu teha eelarve kulude katteks. Ja kas on see siin eelarve kulu? Kindlasti see on eelarve kulu. Nii et siin niisuguse väitega esile tulla, see ei pea paika. Siis toodi veel seda ette, nagu ei olekski vastav laen kindlustatud j. n. e. Ka see väide ei ole õige, seepärast et rukkil on kindel reaalne väärtus ja nii suur väärtus, et, austatud Riigikogu liikmed, teie mäletate, veel mõni aasta tagasi võeti meil rukist nii kindla väärtuse mõõdupuuna, et rukkikilogrammi alusel arvestati isegi asunikkude rente. Ja rukki väärtus on eriti praeguse olukorra tõttu üsna tunduvalt suurenenud. (Vahel hüüe pahemalt poolt.) See oleks niisugusel korral, kui Teravilja kaitseseadust ei oleks, et siis hinnad langevad. (A. Rei, stp: Ei tea, kui kaua see seadus püsib?) See on teine kü-

simus. Sinnapoole nähtavasti juhitakse asja mõnede ringkondade poolt.

Need kaks motiivi, mis siin täna esitati, olid ainult ettekäändeks. Peapõhjus näib mujal peituvat ja nimelt selles, et ei taheta teistkordset rukkiostu teostada lasta, tahetakse see nurja ajada. See näib olema tõsine asja tagamõte. Seda ütlesid sotsialistide kõnelejad lõpuks avalikult välja, et selle aktsiooni eesmärk on — ajada nurja eelseisev rukkiostu. See paistis selgesti välja viimase kõneleja sõnadest.

Austatud Riigikogu liikmed, peame küsimä, kas meie põllumajanduse seisukord on niisugune, et võiksime rukkiostu teostamata jätta ja jätta teostamata selle lubaduse, mis Riigikogu ja valitsus on rahvale andnud, kui Teravilja kaitseseadus vastu võeti. Ma ei taha tagasi minna selle seaduse juurde ega seda arvustada, meie oleme oma seisukohad ta kohta öelnud möödunud suvel. Teame, et see oli üks kompromiss-seadus, millel oma head ja vead. Ma ei taha ka tagasi minna väidete juurde, mis esile toodi sotsialistide poolt, nagu tahetaks kaitsta vaid teatud ringkonda põlluharijaid. Seda oleme näidanud juba varem ajal, nimelt möödunud suvel, et need väited ei pea paika, et sellest ei ole kasu saanud ainult üksikud põlluharijad, vaid kogu meie põllumajandus.

Vaatame, kas meie põllumajandus saaks edasi elada ja püsida, kui meie praegusel korral selle aktsiooni katkestame ja eelseisvat rukkiostu ei teosta. Kui teie, lugupeetud Riigikogu liikmed, kes maal liigute, seal lahtiste silmadega vaatate, missugune on olukord, siis peate ütleva, nii raske ei ole see kunagi olnud ja seda seepärast, et põllusaaduste hinnad on langenud, et talud kuidagiviisi ots-otsaga kokku ei tule ja iga päevaga veel raskemasse olukorda langevad. (Vahel hüüe pahemalt poolt.) Vaadake, selle juurde ma tulen tagasi. Põllusaaduste hinnad on üldiselt langenud üle 40%, nagu seda viimased arvestused näitavad, mõnede saaduste alal on aga langus mitmekordne ja selle järelduseks on asjaolu, et talud ei suuda kohustusi kanda, sest tööstusesaadused ja igasugused kaubad on jäänud hinna suhtes endisele kõrgele tasapinnale. Ja neid hindu ei saa praeguses olukorras nii kergesti alandada. Kõik talu väljaminekud, palgad ja igasugused muud maksud on jäänud endiseks. Suurte väljaminekute katteks ei ole taludel teist väljapääsu olnud, kui nad on pidanud tegema laenu. Ja nüüd need laenu, igasugused maksud ja kohustused rõhuvad neid ja neist pääsmiseks ei ole min-

git väljapääsu praeguses olukorras, kus saaduste hinnad nii äärmiselt madalad ja kus neid müüagi ei saa. Seepärast oli ainuke võimalus see, et möödunud suvel maksma pandi teravilja kaitse. Kahjuks ei ole võimalik olnud seda siamaani teostada sel määral, nagu see tarvilik oleks olnud. Teistes riikides on teostatud teravilja kaitset palju aktiivsemalt ja mõjuvamalt, kui seda meil on tehtud, ja seepärast ei ole see väide, mille härra Oinas siin ette tõi, õige, nagu tahetaks nüüd nelja kuuga kõik ära osta, kuna mujal ei olevat niipalju ostetud. Kui võtate kas või meie naabermaa, Läti, kes meiega ühesuguses olukorras, siis seal on mitu korda rohkem rukist kokku ostetud, hakati juba sügisel ostma, ja kui ma ei eksi, siis on seal juba üle 40 tuhande tonni rukist kokku ostetud. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Lätis osteti sügisel palju suuremal määral vilja kui meil, ja seal on praegu põlluharijad saadud rahaga palju ära teha võinud. Meil aga ootavad põllumehed pikisilmi, et saaksid oma saadused rahaks teha ja oma kohustusi täita. Neil oli õigustatud lootus, et see nüüd lähemal ajal võimaldub. Härrad sotsialistid aga ütlevad, et seda ei tule anda, ei tule neid lubadusi täita. Ma arvan, et sotsialistid sellega mitte üksi põllumajandusele kahju ei valmista, vaid seda valmistavad ka endale. Ma julgen seda kinnitada siit. (A. Re i, stp: Noh, ärge Teie selle eest hoolitsege.) Ma näitan teile kohe seda praegu. See raha ei lähe põllumeestele luksuseks, nagu härra Oinas väitis, vaid kehvamatele põlluharijatele, kes on viletsad, nagu keskelt läbi kõik meie talud on, ja see raha ei lähe peremehele selleks, et ta selle saaks panka viia, vaid selle rahaga maksetakse eeskätt tööliste palku. (P a h e m a l t p o o l t: Taludes ei olegi töölisi.) Taludes leiata vähemalt 1 teenija, kui mitte 2. Need palgad tahavad tasuda. On talusid, kus on sulase, teenija, karjase palk tasumata. Nüüd tulevad sotsialistid ja ütlevad, seda ei ole tarvis. Teie lükkate sellega mitte üksnes põlluharijad, vaid ka oma valijaskonna raskustesse. Teie teate, meie rukistmüüvaid talusid on 20 tuhande ümber, ja neis üle 20 tuhandes talus on töölisi kindlasti rohkem kui 20 tuhat, on 40 tuhat, võib-olla veel rohkemgi inimesi, kes sellest otsekohe saaksid tulu. On väga palju talusid, kus isegi ei ole võimalik olnud ära maksta rehepeksumasina kulu, millega isegi neil töölistel, kes selle juures töötanud, on palk saamata. Ja selle tasumise võimaluse tahate teie ära võtta. Nii et siin ei ole mingitele luksustaludele abiandmisega te-

gemist, vaid siin on töötavale rahvale vastutulekuga tegemist. Kui tahate selle vastutuleku nurja ajada, siis valmistate sellega otse oma seljataga seisvatele inimestele kahju. Kui rääkida sellest maal töörahvale, siis näete, et nad asuvad sellel seisukohal, mille ma siin ette tõi. Ei ole seepärast siin tegemist mingi kompvekiandmisega maarahvale, vaid siin on tõesti suure hädaga tegemist. (L. J o h a n s o n, stp. Aga härra Majanduseminister ütleb, et teie ei mõtlegi vastu hakata.) Ma tooksin kõigest paar näidet praegusest olukorrast. (K. A s t'i, stp vahelhüüe.) Kui need sulased talud üle võtavad, siis on need sulased esimesed, kes tulevad ja seda kaitset nõuavad. Teisiti ei saa neid talusid pidada. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Võib-olla et isegi neid rohkem on. — Minu rühmakaaslastel täna terve rea näiteid, missuguste hindadega praegu müüakse oksjonitel, mis käsil, põlluharijate varandust maha. Asi on juba isegi niikaugele läinud, et oksjonitel on müüdud alla ühe tuhande marga noori väärtuslikke lüpsilehmi. Riigikogu liikmed, kui teie natuke tõsiselt selle üle mõtleksite, siis ei saa tulla seletama, et see on demagoogia, kui räägitakse põlluharijate hädest. Kui teie lähete Lõuna-Eestisse, käite läbi sealsed maakonnad, mis on viljakandvad maakonnad, siis kuulete, kuipalju oksjone seal välja kuulutatud. Ja neid on järjest juurde tulemas. Neid on püütud ära hoida mitmesugusel teel, on tütavate käest asjade ja pantide vastu ja käsipankadest raha laenatud, et kuidagiviisi võlgu pikendada. Kui teie tahate nüüd aga selle rukkiostu nurja ajada, siis on paratamata, et järgneb oksjonilaine suuremal määral kui siamaani. (L. J o h a n s o n, stp: Kuidas meie saaksime seda teha. — K. A s t, stp: Tuleks küll nurja ajada, praegustes tingimustes küll.) Järelduseks on see, et maal tõuseb ärevus, tõuseb rahutus, ja meeoleolu võib minna käärima. Ma arvan, et niisugusel korral, kui teie viite meie põllumajanduse eriti Lõuna-Eestis katastroofini ja temale sel väikesel määral vastu tulla ei taha, siis ei aita see midagi, kui meie siin räägime Eesti Panga kattevara protsentidest, tööstuse ja kaubanduse seisukorrast, sest kui tuleb varisemine põllumajanduses, siis ei aita enam kattevara protsent ega miski. Kui aluspostid ümber varisevad, siis variseb kogu ehitus kokku, ja kui meie seda silmas ei pea, siis oleme halvad poliitikategelased.

Aga veel on üks huvitav asi. Tullakse välja ja öeldakse, et Eesti Pangast võetakse 500 miljonit senti ja antakse põllu-

harijatele. Seda ei tohtivat sündida, see olevat kuritegu. Nii rääkis härra Ast. Mul on tema sõnad üles märgitud, ja ta leiab ka ise need sealt, kui ta oma stenogrammi vaatab. Riigikogu liikmed, kui teie tuleksite meelde olukorda, mis oli paar aastat tagasi, kui veeti aastas sisse vilja miljarditese ulatuvate summadeni, kas tõsteti siis ühtki häält, kas rääkis siis teie hulgast keegi selle vastu, et raha läheb välismaale suurtes summas. Siis ei lausunud sõnagi, aga kui nüüd tahetakse oma põlluharijatel 500 miljoni senti eest rukkid osta, mis on võrdlemisi väike summa sellega võrreldes, mis on välismaale paisatud, siis nüüd ütlete, et seda ei või sündida. Kas nii kaitsete rahva huve? (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, isegi avalikult tõendate seda juba. On tähelepanndav see, missugust mõõdupuud meil mõned ringkonnad siin Riigikogus armastavad tarvitada. Kui on tegemist rahasummade lubamisega ja krediitide juhtimisega teistesse aladesse, kas teie olete kunagi selle vastu sõna võtnud? Mõni päev tagasi kuulsime, et üks ettevõte on jälle pankrotti läinud, kuhu olid sajad miljonid samast pangast raha juhitud. Meie ei ole kuulnud, et teie selle vastu sõnagi oleksite rääkinud? Võib-olla et seal tuleb ette, et võidakse rahast ilma jääda, kuid selle raha lubamise vastu teie ei ole midagi rääkinud. (P a h e m a l t p o o l t: Kes siis kurtis! — Noh, Teie vist! Teie panete veel hõlma peale. — A. O i n a s, stp: Kelle poolt tehti uurimiskomisjoni valimise ettepanek?) Kui Riigikogus on tööstusse või kaubandusse summade juhtimisega tegemist, siis ei ole seni veel kuulda olnud, et siin sõna võetakse ja selle vastu kõneldakse. (A. J õ e ä ä r, stp: Teie maksate neid tolle küll, aga Teie ei julge oma suud lahti teha.) Tollid on hoopis teised asjad. Kui mujale juhitakse sadasid miljone, siis ei öelda selle kohta midagi, aga kui on põllumajandusse teiste krediitidega võrreldes väikeste summade juhtimisega tegemist, siis tulete välja ja ütlete, et seda ei tohi lasta sündida. Meie arvates on see aga ainuke väljapääs praegusest olukorrast. See ei ole mitte kuritegu rahva vastu, kui rukkiostuks vajalikud seadused vastu võetakse, vaid see oleks kuritegu rahva vastu, kui see tegemata jääks. Seda ei või meie rahvas ja Riigikogu, kes vähegi mõtlevad meie põllumajandusele ja riigi tulevikule, sündida lasta. Need seadused tulevad vastu võtta, et sellega aidata meie põllumajandus sellest kitsikusest välja, kus ta praegu on. Kui meie seda ei tee, siis variseme kokku täielikult.

J. T õ n i s s o n (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Seisukord on kahtlemata nii tõsine, et siin kõik demagoogia peaks kõrvale jääma nii ühelt kui teiselt poolt. Peab ütleva, selle seisukorra tõsiduse juures tuleb seletada, et tänased sõnavõtmised on üldiselt silmapilgukohased. Ei pruugi pooldada kõike, mis öeldakse, aga kuidas seda on öeldud, iseäranis esimese kõneleja poolt, selle kohta võib öelda, et siin tõsistest asjadest on tõsiselt kõneldud. Ei saa ikka silmi kinni pigistada selle ees, et praegusel ajal peab ette vaatama oma sammudega just sellepärast, et raske seisukorra tõttu on avalik arvamine, laialiste hulkade meeoleolu ja elevus nii vastuvõtlik ja tundlik, et reageeritakse palju ärevamalt, kui see harilikult sünnib. Sellepärast peab ka kõiki samme, mis tahetakse teha, ettevaatlikult tegema.

Sellelt lähtekohalt praeguse eelkrediidi määramise küsimust vaadeldes peab ütleva, et praegusel ajal ei saa sellest juttu olla, nagu nüüd võiks keegi siin tahta seda krediidimääramist saboteerida. Kui seadus vastu võetakse, tuleb seda ka täita. Sellepärast ei ole ma õieti ka arvustavatest seletustest mitte kõike seda välja lugenud, mis vast mõni on arvanud lugeda.

Kuid loiaalse seisukoha juures tuleb ometi teiselt poolt kainelt vaadata, missugustes piirides ja missugustel teedel seda seadust praegu saab teostada ja tuleb teostada.

Siin on rõhutatud, et Vabariigi Valitsuse esindajad ei ole rahaasjanduse komisjonis mitte selgesti välja öelnud, kas tahetakse rukkiostu valitsuse poolt järk-järgult teostada, või korraga. Teatavate rühmade esindajate nõudmisi arvesse võttes on olnud mulje, et rukkiostu tahetakse kiires korras, õieti ühekorraga, läbi viia. Kuid Majanduseministri seletused rõhutasid korduvalt, et ei Vabariigi Valitsus ega Majanduseminister pole kunagi niisugust seisukohta avaldanud ega poolda ka praegusel silmapilgul seda mitte. Järelikult peab siis selgeks pidama, et siin on rukkiostu järk-järgulise teostamise kavatsusega arvestatud. Praegusel silmapilgul ei ole just selge, kuipalju kogu rukkiostu läbiviimiseks raha ära kuluks, sest need üldised kalkultatsioonid, mis siin ette toodud, ei saa täpsed olla, kuna isegi rukkitaavarade suurus praegusel silmapilgul teada pole. Sest andmed on muutunud vahepeal viljagavarade realiseerimise tõttu j. n. e.

Järelikult peab oletama, et edaspidi siiski veel on tarvis kas lisaelarve eelkrediidi korras või muul teel summasid mu-

retseda, kui tahetakse kiires korras ostu täielikult teostada. Seepärast tuleb küsida, kas siis nüüd esitatud summa 5½ miljonit krooni on just see summa, mida tingimata tarvis läheb järk-järgulise rukkiostu teostamiseks praegusel ajal? Kas on see summa ühelt poolt hädatarvilik? Teiselt poolt, kas selle summa vastuvõtmine praegusel silmapilgul on siis ka küllalt otstarbekohane, arvesse võttes seda mõju ja neid tagajärgi, mida siin on riivatud ja mille peale ka Majanduseminister ise on tähelepanu juhtinud!?

Kui nüüd, et mitte asjata ei tekiks umbusaldust selle kohta, nagu oleks siin jälle mõne sabotaashikatsuga tegemist, rõhutada, et loaalse käsitamise juures seaduse teostamisel praegusel silmapilgul ei võida vististi mitte kogu seda summat liikuma panna Majanduseministri seletuse järgi, siis tuleb küsida, kas ei ole võimalik Majanduseministril seniste kogemuste alusel selgeks teha ja näidata, missugust summat on vaja praegusel silmapilgul, see tähendab lähemate nädalate jooksul rukkiostu teostamiseks? Kas peab see just olema, nagu seaduses ette nähtud, 5½ miljonit krooni, või võib see vähem olla? Kui selgub, et Majanduseministeeriumi väikese aparadi tõttu rukkiostu korraga läbi viia ei saa, ja teiselt poolt, et järk-järgulise ostu läbiviimisel ligemal ajal seda summat ära kasutada ei saa, siis tuleb arvata, praegust olukorda hinnates, et meil ei ole soovitav, kui praegusel silmapilgul võetakse eelkrediidi korras rohkem kapitali kokku, sellepärast, et siis tulevad vahest esile need tagajärjed, mida siin mööda minnes ainult riivatud ja mis soovitavad ei ole. Kas ei ole mitte loomulik, et Majanduseminister ja valitsus kasutaksid juhust ja ütleksid meile omalt poolt, mis nüüd viimsel silmapilgul oleks hädatarvilik vastu võtta, kuna pärast uuel aastal kokku tulles võiksime esimeses järjekorras neid summasid otsustada, mida lähemate nädalate jaoks vaja. Siis ei ole karta, et Eesti Panga peale nende summade väljavõtmine halvasti mõjub, ei ole avalikus arvamises ilmaasjata elevust ja ei ole rahaturul asjata ärevust oodata. Teiselt poolt ei ole karta, et rukkiostu teostamisele selle läbi viivitust või takistust tuleks.

Ei taha ma pikemalt selle juures peatuda, mida meie Eesti Panga põhikirja § 51 alusel võime otsustada. Niipalju on selge, et kui sealt väga palju nõutakse, siis just põhikirja alusel võib väga kergesti tulla takistusi.

Panga põhikirja järgi võib tõesti sealt

võtta ajutisi laene, jooksva aasta riigi eelarves ettenähtud kulude katmiseks kuni 1/6 eelarvest, ettenähtud aastatulude järgi, nii et kõik laenud tasutakse mitte hiljem kui 1/4 aasta lõpul, mis järgneb sellele eelarve-aastale, millise eelarve põhjal laenud anti. Kui Eesti Panga nõukogu oma põhikirja alusel Rahvasteliidu poolt ja tema asemiku poolt ülesseatud põhimõtete kohaselt hakkab neid küsimusi käsutama, siis tuleb suurema summa juures panga nõukogul üksmeelselt otsustada. Ja kas on nende küsimuste otsustamisel ikka kõigi nõukogu liikmete hääled saada?! Kui peaksid lahkumineku tulema, siis tuleb seal takistusi rohkem, kui meie enesele ette kujutame. Kuidas mõjub see aga siis terve operatsiooni läbiviimise peale, kuidas see mõjub avaliku arvamise peale, see on teine asi. (A. Tupits, põl: Kui selleks aegsasti kõik rattad käima pannakse, võib-olla ehk siis niikaugele jõutakse)... Meil oleks tarvis just reaalpoliitika piirides nõnda tegutseda, et asjata takistusi mitte ei tule, et ei hakata mitte seda, kui Eesti Panga nõukogu teisel seisukohal asub, nõnda seletama, nagu puuduks seal võimalus rahaliste tagavarade suhtes. Kui takistused on vormalised, siis ei saada laialistele hulkadele igakord selgeks teha, et siin mitte ei ole tegemist tagavarade nappusega, vaid on põhikirja vormalsete takistuste pärast võimata neid laenusoove täita, mis esitatakse.

Kõigi nende kaalutluste põhjal oleks minu arvates soovitav, et Vabariigi Valitsus meile ära tähendaks, missugune oleks praegusel silmapilgul see miinimum, mida temal rukkiostu järk-järguliseks teostamiseks aega viitmata tarvis läheb. Kõik muu osa võidakse kiiremas korras jaanuarikuus istungjärgu algul läbi viia.

Seal võidaks küsimust kainelt arutada, ilma et viimsel silmapilgul enne istungjärgu lõppu nii suuri otsuseid tehakse, mille mõjust ja mille mõju tagajärgedest praegu ei saa enesele aru anda. Ei ole mingit takistust Vabariigi Valitsusele seisukohta võtta, ja kui tahetakse, teeme praegu vaheaja ja tuleme kokku hommikul! (A. Tupits, põl: Ega valitsus uisa-päisa seda summat ei võta. — J. Soots, põl: Valitsus on ju kaks korda seda asja kaalunud.) Valitsus on seda kaalunud, ja meie kuulsime Majanduseministri suust, et ta tahab rukkiostu teostada järk-järgult. Teisalt on näidatud, et seda summat ligemal ajal ära kasutada ei saa ja ei tahetagi. Majanduseminister rõhutas, et ta kasutab seda eelkrediidi võimalust nii, et see ei avaldaks mõju meie

kursile j. n. e. Tähendab, tahetakse järkjärgult edasi minna. On õieti kolm nädalat aega järgmise istungjärgu alguseni. Mis selle aja jooksul uut võib sündida?! Arvan, kui olukorda tõsiselt kaalutakse ja hinnatakse, siis ei saa viimsel silmapilgul niisuguseid otsuseid teha, mis tarvilikud ei ole. (M. Laarmann, põl: Kuidas ei ole tarvilik?) ... Kui osa eelkrediiti hädatarvilik ja see vastu võetakse täna, siis võidakse teist osa, mis kannatab, vastu võtta järgmise istungjärgu algul.

Arvan, et esiteks peaks kaaluma, kas saab valitsus kohe seisukohta avaldada ja siis tuldagu kell 10 kokku. Meie saame päeva jooksul rahulikult lahendada küsimust, mis tõsine on. Päevakorras on veel teine seaduseelnõu, riigi eelarve täiendamise seaduseelnõu, mis nõuab palju arutust. Kui nüüd öösel tahetakse suuri küsimusi, põhimõttelikka küsimusi, nagu seda on eelarve-seaduse muutmine, ära otsustada, siis vististi on avalikul arvamisel raske sellega rahulduda ja nende motiividega ühineda. (A. Tupits, põl: Olete liigne kord jälle oma vaenulikkust kinnitanud põllumajanduse vastu!) Kuulge, mina pean ütlemä, et ilma huumorita nüüdsel ajal küll enam elada ei saa! (Naer.) Kui sa kuuled seda tigidust, seda õelust ja seda ässitust; seda demagoogilist enesealandust nende inimeste poolt, kes peaksid tõsiselt kõnelema tõsisel silmapilgul, siis mõtled: nüüd pead õieti end kokku võtma, või aga heatujuliselt ütlemä, et kuidas nad teisiti saavad!? Ma ütlen, need vaesed inimesed on hädas: nad peavad katsuma oma sõpradele näidata, kuidas nad nende huvide seisukohalt on tegutemas. (A. Tupits, põl: Minge Tartumaale, kuulake, mis Teile öeldakse seal!) Kui ma Tartumaale lähen, seal, kus Teie olete enne olnud, siis nad muidugi on väga sellest täis, aga kui ma natuke rahulikult kõnelen, siis minge Teile pärast sinna! (Vahelhüüded.) Teile jalad on väga lühikesed. Teame, kuidas nad teil varsti kinni on kõigi oma demagoogilise ässitava ebatõega ja eksiseletustega nii kui angerjal liiva peal! (M. Martinson, põl: Aga ikka surub sinna Peipsi poole kokku.) Peipsi poole peate Teile kõige vähem kõnelema, seepärast, et Teid sinnapoole ei lasta! (M. Martinson, põl: Olen käinud, ärge kartke, härra Tõnisson!) Ütlen, seesuguseid sihilikka juttu, mida põllumeeste kogude mehed ja lehed edasi kõnelevad, tuleb seletada ainult hädaga, — neil ei ole tõega midagi peale hakata! Kui nad läheksid lah-

tise viseeriga inimeste ette, — noh, kas teie usute, et keegi neid tõeks võtaks?!

K. Ast (stp, fakt. märk.): Härra Tõnisson'i kõne ajal hüüti parempoolsetelt pinkidelt, ma ei tea millise rahvasaadiku poolt, et Vabariigi Valitsus on seda küsimust kaalunud ja et valitsuse jaoks on seisukord selge. Faktilise märkusena tahaksin Riigikogu liikmetele teatavaks teha, et valitsusel see seisukord põrmugi selge ei ole. Et seisukord selge ei ole, tuli ilmsiks rahaasjanduse komisjoni viimasel koosolekul, kui komisjoni liikmete poolt küsimus üles tõsteti, kas Eesti Pangal on võimalus nõutavat summat anda, kas valitsus ei arva, et raske oleks 550 miljonit senti võtta. Siis härra Majanduseministri abi Merits, kes valitsuse seisukohta komisjonis pidi esitama ja esitaski, ütles: misjaoks rahaasjanduse komisjon ennast niisuguste küsimustega koormab? Misjaoks on rahaasjanduse komisjonil tarvilik uurida Eesti Panga seisukorda, kui panga juhatuse on andnud oma nõusoleku Vabariigi Valitsusele? Veel rohkem: ta ütles, et ega valitsuski ei ole õigustatud Eesti Panga kodustesse asjadesse ennast segama ja Eesti Panga maksukrediidi ja muid võimalusi kaaluma, vaid see on panga oma asi. Ühesõnaga, härra Majanduseministri abi, keda meie tol korral pidime võtma sama tõsiselt, nagu täna tahaksime võtta härra Majanduseministrit ennast, arvas, et valitsus ja kõigepealt Riigikogu ei tarvitse üldse selle küsimuse vastu huvi tunda, kuidas laenu teostamine Eesti Pangale mõjuks ja millised võimalused Eesti Pangal oleksid rahuldada selle seaduse täitmist, kui ta vastu võetakse. Vabariigi Valitsus ei taha üldse olla neis küsimustes teadlik.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Pean kõigepealt tähendama, et tõsiste küsimuste arutamisel ei võlnalja teha, ja kui rkl. Tõnisson siit kõnetoolilt selle tõsise küsimuse naljaga lõpetas, siis peab küll otse imestama, et üks vanem riigitegelane julgeb niisugusel viisil meie põllumajanduse raske seisukorra üle nalja heita. Peab otse imestama, kui rkl. härra Tõnisson arvab, et tema huumoriga võib meie põllumajandust praegusest raskest seisukorrast välja aidata. Härra Tõnisson, Teie tahate praegu tõsist küsimust naljaks teha, see on demagoogia, kui praegusel korral sõna tõsises mõttes maja põleb, kus põllumajanduses täieline katastroof, ma usun, et lugupeetud Riigikogu liikmed on ise neid talude oksjonikuulutusi

lügenud, mis praegu Riigi Teatajas ter-
vete lehekülgedena on avaldatud, need
peaksid küllalt tõsist keelt kõnelema. Rkl.
Tupits näitas siin, kuidas oksjonil müüak-
se põlilt: Alla tuhande on ka läinud.) Mi-
nule kõneles üks advokaat eile, et on müü-
dud 8-aastane noor hobune 800 senti eest
ära ja 800 puuda ristikehina — 2.600 sen-
diga. (M. L a a r m a n, põl: 2.600 sen-
diga.) See tähendab, 3 senti puud, olge nii
lahke, kas see on terve tundemärk meie
põllumajanduses? (L. J o h a n s o n, stp:
Kas see oli oksjonil, see oli kokkuleppe
asi; oma inimele ostis ära.) Ei olnud kok-
kuleppe asi. (M. L a a r m a n, põl: Tonk-
man, see on nüüd see huumor, mille üle
härra Tõnisson naerab.) Niisugune „huu-
mor“, nagu üks lugupeetud Riigikogu liige
siit kõnetoolilt väljendas, on otse andeks-
andmatu, kui irvitatakse põllumajanduse
üle. See ei ole härra Tõnisson'ist ime, sest
härra Tõnisson ei taha hommikul seda lu-
geda, millest ta õhtul kõnelenud. (J. T õ-
n i s s o n'i, rhv vahelhüüie.) Ma juhin Teie
tähelepanu sellele, kuidas Teie ühel riigi
majandusnõukogu koosolekul kõnelesite, ja
kui ühes lehes see kõne ära toodi, siis
vihastas härra Tõnisson ühel teisel koos-
olekul, kuidas on juletud niisugusest kin-
nisest koosolekust kirjutada, kus niioelda
mõtteid omavahel avaldatud. (J. T õ n i s-
s o n, rhv: Luisata, valetada!) Ei ole, ma
ise kuulsin, kuidas Teie kõnelesite, härra
Tõnisson, Teie olete kahe näoga; on tea-
da, kuidas kõnelete siis, kui tööstusest
jutt, mida räägite siis, kui põllumajandu-
sest. (J. T õ n i s s o n, rhv: Kuulge, härra
Tonkman, minul ei ole küll huvi seda kuu-
lata.)

J u h a t a j a: Härra Tonkman, leian
Teie praeguse väljenduse ebasünda, ja
teen Teile märkuse.

K. T o n k m a n (põl): Edasi tahaksin
mõne sõna kõnelda nendest revolvipauku-
dest, mis rkl. Ast siin täna välja lasi,
ja haisupommidest, millega ta tahtis õhku
rüvetada... (N a e r. — K. A s t, stp: Teie
oleksite pidanud ütleva „Jaanus“, siis po-
leks märkust saanud.) sellega, et teised
peaksid kartma. Teie võite Indias ele-
vante hirmutada, aga mitte Riigikogu siia
hirmutama tulla, et vaadake, nüüd läheb
Eesti riik hukka, ja kõik variseb kokku, kui
võetakse Eesti Pangast laenu ja ostetakse
põllumeestelt rukkid. Räägiti, et revolver
on pandud valitsusele otsaette ja on ähvar-
datud, kui teie rukist ei osta, siis pannakse
revolver paukuma. Seda hirmutust peak-

sime meie kartma ja ei tohiks käesolevat
seadust vastu võtta. Need paugud on nü-
võrt õhku lastud, et neil ei ole mõju.

Kui Teie, härrad sotsialistid, põlluma-
jandust tõsisemalt vaataksite, siis näeksite,
et selle seisukord on äärmiselt raske, mis
ei riiva üht rahvakihti, vaid kõiki põllu-
mehi, kes on maaga seotud. Teie riivate
ka põllutöölisi suurel määral, sest et nemad
kannatavad kõige rohkem selle all. Jõulu-
pühad on tulemas, umbes 50% põllumehi
ei suuda töölistele palku välja maksta. (B.
E i l m a n, stp — näitab paremale: Härra
Tonkman, sellest rääkige sinnapoole.) Teie
võite irvitada ja rääkida, mida soovite,
aga uskuge „naer tuleb koju kätte, kutsi-
kas kõrval ka“. Kõnelege asjalikult, —
aga need väited, mis räägite, ei ole oma
koha peal. Niisuguste kõnelustega ei saa
kaugele. Kui teie kõnelete luksusetaludest,
kus need siis meil veel on? (J. V o i m a n,
stp: Need on luksusetalud, kes ei suuda
maksta!) Meil olid enne maailmasõda ilu-
sad talud, mida intensiivselt jõuti harida
ja saadi need õitsvale järjele tõsta, kellel
ka raha oli. Aga läheme nüüd neisse ta-
ludesse ja vaatame, missugune kurb pilt
sealt paistab. Kui nüüd kõneldakse, et see
olevat pillava eluga niikaugale läinud,
õelge siis, kuidas need põllumehed on
oma varanduse vastu nii hooletuks läi-
nud, miks need korraga on varandust pil-
lama hakanud, kui nad need talud omal-
ajal oma jõuga üles ehitanud, kalli hin-
naga ostnud mõisalt ja on suured kapita-
lid sinna sisse paigutanud, ja nüüd õel-
dakse, et nad luksuse pärast pankrotti läi-
nud. See väide ei pea paika.

Ma juhiksin ühe järgmise asjaolu peale
tähelepanu. Kui vaatame viimaste aastate
põllumajanduse saaduste hindu, nagu tea-
te, baseerub ka põllumajanduseelu raha
peal. Kui seab ka suure tagasihoidlikku-
suga põllumees elarve kokku, ja kui ta
läheb 9 kuu pärast põllusaadusi müüma,
siis selgub, et need saadused on kuni 30%
hinnas langenud. Kujutage, minu härrad,
enestele ette, kuidas võivad siis põllume-
hed taludega välja tulla. Talud on pank-
rotti läinud ja lähevad need seesugusel
viisil ka tulevikus. Siin ei ole võimalik
välja tulla, kui kunstsõnnik maksab sama
hinda, mis 5 aasta eest, kus töölistele
makstakse sama palka, mis 5 aasta eest,
ja kui kõik kaubasaadused, mis põllumehel
vaja osta, maksavad sama hinda, mis 5
aasta eest. Aga vaadake, kui saaduste
hinnad juba aastas 30% langevad, kuidas
saab siis talu omaga välja tulla, see on
käegakatsutavalt arusaadav, et siin kokku-

varisemine tuleb. Ei ole sünnis kõnelda Riigikogus, et see on demagoogia. Siin ei ole mingist demagoogiast juttu, vaid siin on tõsiste asjadega tegemist, kuidas seisukord meil tõepoolest praegu on.

Edasi, mis puutub rukkiosstu krediidisse ja sellesse küsimusse, et Eesti Panga kättevara langeb, ja meie majanduseelu langeb sellega suurde hädaohtu. Seejuures ma juhiksin teie tähelepanu sellele: ei ole ma mitte seda kuulnud, et Riigikogus peale põllumeeste kogude, oleks keegi juhtinud selle peale tähelepanu, et meil ostetakse väljast suurel määral teravilja ja teisi põllusaadusi, mis meie oma kodus kasvatada võime ja mille eest meie väga palju ja suurel määral raha välja saadame. Ei ole keegi selle peale tähelepanu juhtinud, et meie riigipangad eeskätt just neid firmasid finantseerivad, kes väljast meile põllusaadusi suurel määral sisse toovad, ja see raha läheb kõik välja ja siis ei ole Eesti Pank hädaohus, kui raha laenatakse ja see raha välja läheb, aga siis on Eesti Pank hädaohus, kui sealt laenatud rahaga Eesti põllumehe vili ära ostetakse. Seadke nüüd need kaks küsimust kõrvuti ja vaatame, kus pool hädaoht suurem on, kas selles, et Eesti Pangast raha laenatakse ja kodumaalt vili ostetakse, või selles, et laenatud rahaga väljast vilja ostetakse.

Kui teie tänapäev maksate põllumehele rukki eest raha välja, siis võib otsekohe öelda, et 3—4 nädala pärast on see raha jälle Tallinnas tagasi, sest põllumeestel on suured kohustused küll riigi- kui ka ühispankade vastu ja raha makstakse võlgadeks või tööliste palkadeks, kes ostavad endale tarbeaineid, ja see raha on jällegi mõne päeva pärast linnas. Kui rukki oma-maalt ostmist teostada tahetakse, siis öeldakse, meie ei või, see küsimus ei ole selge, et meie ei tohi seda täna öösel otustada, peab selleks nädalaid ja kuid aega olema, et võime oma põllumehe käest kaupa osta. Ma ei ole kuulnud, et keegi härradest oleks öelnud, et meil on praegu raske ajajärk, et kättevara on Eesti Pangas langenud, kas kuidagi viisi ei võiks sissevedu piirata, mis hädapärast tarvis ei ole ja kas ei oleks võimalik kokku hoida selle abil, et tarvisoleva vilja põllumeestelt ära ostame. Oli huvitav kuulda alls paari päeva eest riigi majandusnõukogus Eesti Panga presidendi kõnet, kus härra president kõneles isamaalikult, et vaadake, kuidas läheb meil raha välja. Meie ostame põllutööriistu ja muid tööstusesaadusi, mis kodus valmistada võime. Meil endil on tehased ja töökojad, aga

töölised on tööta. Aga härra president ei öelnud sõnagi selle kohta, vaadake, meie suurveskid peaksid kodumaa põllumehe käest vilja ostma ja mitte väljast vilja ostma selle rahaga, mis Eesti Pank suurveskitele laenanud. Tarbeainetele, mida põllumehed tarvitavad, on tollid peale pandud ja seega kaitstakse neid tööstusi tollidega, et nende seisukord oleks päästetud. Põllumajanduse kaitse ei huvita. Sama härra kõneleb, et oleme iga aasta palju tööstusesaaduste eest välismaale raha andnud, aga selle kõrval jätab nimetamata, et meie ligi 2 miljardit iga aasta teravilja ja muude toiduainete eest raha välismaale saadame, mida oma põllumehed väga hästi võiksid kasvatada. Nüüd täna õhtul, kus rukkiosstuks rahanõudmine on päevakorral, öeldakse, ei, asi ei ole selge, peab kõik täpne ja selge olema. Kui põllumajanduse küsimus on päevakorral, on häda kohe lahti, kuid ometi on põllumajanduses kõige rohkem töötavaid käsi. Nende töötasu on praegu hädaohus. Peaks igale Riigikogu liikmele selge olema, et meie ei või mitte praegu selle seaduse vastuvõtmisega viivitada, vaid peame selle vastu võtma. Siin ei ole mingi kursi ega selle langusega tegemist, samuti ka raha kaotsileminekuga, vaid see raha tuleb tingimata tagasi. (L. Johnson, stp: Kuidas ta tagasi tuleb, seletage seda ka.) Miks see ei tule tagasi. Vili müüakse ära ja selle eest saadakse raha, see tuleb otsekohe tagasi. (L. Johnson, stp: Kunas see ära müüakse?) Ega mina selle vilja müüja ei ole, aga üks on kindel, et vili peab müüdud saama. (L. Johnson, stp: Teie olete rahvasaadik, Teie peate teadma.) Igaüks sööb leiba. Teie kõnelesite siin ja ütlesite, et meil ei ole niipalju rukist kui tarvis läheb, nüüd aga küsite, kuhu rukkid panete? Imelik, meil pidi rukkist suur puudus olema, nüüd aga küsite, kuhu rukkid panete. (Vahel hüüie pahemalt poolt.) Ma olen selle vastu, mul ei ole teist vastust teile anda. (L. Johnson, stp: Kuidas see müüakse?) Kuidas seda müüakse, see on mulle täiesti ükskõik, kas rukist naela, kilogrammi või puuda viisi müüakse.

Juhataja: Ma palun rahu! Kõneleja ei saa kõneleda, kui niipalju räägitakse.

K. Tonkmann (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praegusel korral ei saa meie enam käsitada küsimust, kas viljamonopoli seadus hea või halb on. Kuid üks on kindel: iga seadust peab täitma, ja

praegusel korral on Riigikogu enda peale võtnud kohustuse, et ostetakse põllumehel vili ära. Seepärast on igal põllumehel täielik õigus seda nõuda. Siin ei saa juttu olla sellest, nagu oleks suure surve all püütud küsimust otsustada. Üks on selge, meie rühm nõuab seda, et vili on tarvis ära osta, et põllumehed saaksid hädapäraseid väljaminekuid katta.

A. Tupits (põl, fakt. märk.): Härra Tõnisson püüdis seda asja nii kujutada ja kollitada, et kui võetakse seadus vastu esitatud summaga, siis võib nii tulla, et tekib Eesti Panga nõukogus vastuseis ja panga põhikirja alusel võidavat sarnaseid suuri summasisid mitte välja anda. Et niisugune asi ei ole õige, selle tõenduseks lubatagu mulle ette kanda Eesti Panga põhikirja § 52, mis ütleb järgmist: „Eesti Pangal pole õigust: p. 13) diskonteerida ega laenude kindlustuseks vastu võtta ilma nõukogu ühehäälise otsuseta kellegi isiku veksleid rohkem kui $\frac{1}{5}$ panga põhikapitali summast.“ Siin on aga öeldud — välja arvatud valitsuselt § 51 p. 11 põhjal.

See § 51 p. 11 ütleb järgmist: „Anda valitsusele ajutisi laene jooksva aasta riigi eelarves ettenähtud kuludeks.“

Tähendab, valitsusele laenu andmiseks ei ole ühehäälise õigust vaja, ja härra Tõnisson ei ole siin seda asja õieti kujutanud. Kui härra Tõnisson teistele ette heidab demagoogiat, siis peaks härra Tõnisson ise nii korralik olema, et ta panga põhikirja õieti tsiteeriks. (J. Tõnisson, rhv: Ah niipalju korralikkust!)*

K. Ast (stp): Meile ei ole mitte põrmugi tundmata need raskused, mida põllumajandus Eestis praegu üle elab. Aga kui kuulata põllumeeste kogude esindajate kõnesid, kui vaadata nende suhtumist sellesse küsimusse, siis tekib kahtlus, et kas ei ole see üks suur legend, nagu oleks Eesti põllumajanduslik riik. Kui kuulata teie kõnelusi, siis paistab, nagu ei oleks Eesti üldse põllumajanduslik riik, või kui ta siiski oleks, siis ainult selles ulatuses, kui võrt ta kujutab enesest põllumajanduslikku seeki. Vaadake, see mulje jääb teie kõnest, nagu ei suudaks teie seisukorda õieti hinnata ega raskusi näha. Jääb mulje, nagu veiderdaksite haletsedes, nii et tõsise maik asja juurest ära kaob. (M. Martinson, põl: Jah, seda fakiiri omadust olete seal Tseiloni poolt juurde õppinud.) Teie räägite fakiirist, kuna Teie eelkõneleja kolleeg rääkis elevanditest. Ma nägin oma teekonnal tõepoolest rohkesti elevante, aga

mitte kuskil mujal niipalju, kui Eesti riigis, ja nii suuri ka mitte. Need elevandid olid head tööloomad, aga meie kodused elevandid tallavad kui muistsed ihtiosaurused lilleaedades. Põllumajanduslik kriis ja põllumajanduslikud raskused on tõesti seda väärt, et neist küsimustest kõneleda. Seda küsimust ongi pikalt ja laialt käsitatud, kui Teravilja kaitseseadus arutamisel oli. Ainult põllumehed ise ei ole seda küsimust käsitanud sellelt seisukohalt kui seda oleks pidanud tegema, ei ole asunud tõsiselt küsimuse lahendamisele. Meil on väga põhjalikult käsitatud mõningaid majanduslikke küsimusi, samuti tööstuse seisukorda, ka korterikitsikust; on esinetud põhjalikkude andmetega, on kogutud materjale ja tehtud neist järeldusi. Praegusel korral aga oleme kuulnud ainult hädatsemisi; ei ole toodud faktilisi materjale ega näidatud, kuidas lahendada põllumajanduslikku kriisi ja raskusi. Ma ise ei tahaks ka seda teha, sest minul ei ole selleks andi ega kogemusi ega oskust, kuid niipalju võin tähendada, et meil on küll olemas põllumajanduslik kriis ja raskused, kuid meil on ka olemas luksusetalud. Võin öelda, et meil ei ole liiga suurt halemeelsust nende pankrotitalude kohta, millest siin nii sagedasti armastatakse rääkida. Mispärast? Aga lihtsalt sel põhjusel, et teie ise ei julge öelda, mispärast need talud paljudel juhtudel haamri alla on läinud. (K. Einbünd, põl: Härra Ast, kas Teie teate, et neid pankrotte on väga palju väikestel taludel.) Aga kuulge, teie olete nende pankrottide ärahooldmise eest väga vähe hoolitsenud, nimelt nende väikeste inimeste pankrottide eest, sest mitte ainult maal ei ole neid pankrotte, vaid võib neid küllalt ka linnas leida. Teie räägite, kuidas põllumehel mullikas maha müüakse väikese võla eest. Aga kas olete vaadanud linna oksjonikuulutusi? Mida seal kõik oksjonil maha ei müüda: taskukellad, äratusekellad ja isegi vekslilblanketid. Raskusi on igalpool. Ja need raskused, mis teistel kodanikkudel kanda tulevad, ei ole põrmugi kergemad kui põllumeeste raskused, olgugi et ma sugugi ei taha eitada põllumeeste raskusi. Aga pidage meeles, seal on luksusetalud, millest ma juba rääkisin, ja nende vastu ei ole meil suurt kaastunnet. Teie olete vist kõik näinud neid luksusetalusi, mis iseäralikul kombel pankrotti sattunud. Võtame Abja, kus üks linavabrik asus, mis pankrotti läks; need inimesed, kes seal eesotsas olid, on teile üsna lähedal, ja see vabrik vedas seal terve rea talusi pankrotti. Kas see oli põllumajan-

duslik pankrott? Ei, see oli spekulatiivne pankrott. Ja kui nad nüüd karjuvad ja lapuallikumist tahavad arendada, siis süüdistagu nad iseennast ja oma ärisõpru, süüdistagu ennast, et nad lasid end halval ajal vedada libedale teele. Aga ega siis neid luksuse-, pankrotitalusid üksi Abjas ei leidu; neid leidub näiteks Võrumaal Leevaku ümbruses, teie võite neid Tartu lähedal Ulila ümbruses leida, üle terve maa võite neid leida. Kahjuks ma ei saa esitada andmeid praegu, aga ma olen kuulnud, et on kogutud sellekohane statistika, milles näidatakse, kuidaviisi suur hulk meie jõukaid talusid on pankrotihaamri alla läinud mitte põllumajanduslikkudel põhjustel, vaid sootu teistel asjaoludel, mis põllumajanduses kuidagiviisi esineda ei tohiks. Kahjuks on see statistika veel avaldamata, aga võib-olla võime lähemal ajal ometi selle materjaliga tutvuneda. Seal näidatakse, kuidaviisi on üle jõu väljaminekuid tehtud, varustades ennast niisuguste ehitistega ja töötamisabinõudega või masinatega, mida talude toodang kuidagiviisi ei õigusta ja mida seal isegi kasutada ei saa. Iga pankrott ei ole veel põllumajanduslik pankrott ega ole tingitud põllumajanduslikust kriisist, vaid seal on tihtilugu talitatud kerge käega. Kui põllumehed liialt oma häda kaebavad, siis on seal rohkem põhjuseks luksus, kui muu. Aga et maal väikemes tõessti kitsikuses on, see on vastuvaidlematu asi, ja seal peaksime abinõusid otsima aitamiseks.

Kui öeldakse, et meie ei tunnusta põllumajanduse saneerimise tarvet, et meie poolt absoluutselt tagasi lükatakse igasugune kaitse, teravilja kaitse, siis konstateerin, et need võtted, millega püütakse parandusi läbi viia, ei ole meile kuidagiviisi vastuvõetavad; ka ei aita need võtted meid põllumajanduslikust kriisist üle. Mõni kõneleja on haleda näo teinud ja tähendanud, et meie, sotsialistid, nagu keelaksime midagi põllutöölilistele. Öeldakse, seal on palgatud tööjõude ja neile ei suudeta jõulaks palka välja maksta. Pean ütleva, et on väga kahju, kui see nii on. Täna õhtul tuleb nende inimeste kurb seisukord meelde. Aga ärge mõelge, et need inimesed oskaksid nii vähe aru saada, et nad teie hoolitsemist vajaksid. Nad ei vaja seda mitte põrmugi. Neil inimestel on oma perekonnad. Peale selle on suur hulk põllutööstuses teotsevad inimesi, kes mitte alaliselt palgal ei viibi ja kes endale juhuliku tööd peavad otsima niihästi suvel kui talvel. Lõpuks meil on üle 100.000 põllumajandaja, kes teravilja ei müü, vaid kes

ise on sunnitud ostma $\frac{4}{5}$ võrra igasugust teravilja, peaaesjalikult muidugi leiba. Kas neil on mingit huvi, või ei ole? Ma mõtlen, nad oskavad ka sellest aru saada ja neile inimestele see teravilja kaitse, mida praegu pakutakse, ei või kuidagiviisi meele järele olla. On näha, kuidas riik rukkipuuda 120 senti kallimaks ajab, kui on ilmaturu hind. Peale selle maksavad inimesed kõrgendatud hinnale kõrvaliste kuludena umbes 40 senti puudalt juurde, ilma et sellest kellelgi otsekohest tulu oleks. Need inimesed tulevad ka arvesse võtta, need inimesed esitavad ka põllutöölisi. Ärge tulge põllutööliliste muredega kaitsma ei seda krediiti ega teravilja sadust, mis nii õnnelt vastu võetud ja mille teostamine sünnib veelgi õnnetumalt. Terve see asja arutamine on võtnud niisuguse ilme, nagu juba ette arvata võis. Meie teadsime, et kui opositsioonil oleksid ka vesikivi raskused argumentid, ei suudaks ta ometi midagi aidata; lõpuks olemegi kõik oma argumentid esitanud, aga tagajärg oli see, et eelnõu ikkagi vastu võeti. Sedasama võib järeldada ka nüüd, et Riigikogu eelnõu vastu võtab, kuidas meie ka selle vastu ei argumenteeriks. Edasi oli meil teada, et ka Riigikogus ei leita vastuväiteid meie väidetele ja tõepoolest on selgunud, et ei leidu. Mida kuulsime lugupeetud põllumeeste kogude esindajate suust? Mitte üht seletust selle tõenduseks, et kerge oleks ja et võimalik oleks ilma raskusteta Eesti Pangal vastavat summat hankida. Ei toodud ühtki põhjapanevat argumenti selle kohta, et niisugune talitamisviis õigustatud oleks.

J u h a t a j a: Rkl. Ast, Teie kõneleja on läbi, rkl. Eilman annab Teile oma sõna edasi.

K. A s t (stp): Ma lõpetan ka varsti. Kõnelejad, kes teie seast tulid, katsusid küsimusest kõige lihtsamini, kuidagi mööda minnes üle saada, öeldes, nagu härra Tonkman, — teame, et kui maale andmisega midagi ühenduses on, siis olete vastu, aga kui tarvis on raha muudeks otstarveteks, siis olete valmis seda kohe andma. Puudutas seejuures veel millegi pärast Diskonto Panga asja arutamist, püüdes etteheiteid teha sotsialistidele, nagu ei oleks nad küllalt aktiivsed ja energilised selles küsimuses teotsema. Mis oli meil teha? Seisime meie võimu juures? Kas oleme Riigikontrollis või on meil mingeid muid abinõusid käepärast, kuidas küsimuse juurde asuda? Ei põrmugi. Võisime teha

seada, mis on võimaldatud rahvasaadikule. Meie ettepanekul pidas Riigikogu võimalikuks ankeetkomisjoni valida, kes nüüd seda küsimust sõelub ja arutab. Mis seal jõutakse selgitada ei tea — aga loodame, et see töö ometi tulemusi annab. Meie oleme oma kohused täitnud, nagu loodame ka teistelt komisjoni liikmetelt, parema südametunnistusega ja oskusega. Meie poolt on kõik tehtud, mis võimalik olnud teha. Ei saa teie ühelegi sotsialistile etteheiteid teha, et oleksime mõne panga lõhki ajanud või äri ajanud, mis pankrotti läinud. Aga kui vaevaks võtate oma ringkonnast otsida, siis, ei tarvitse teil laternaga ringi käia, vaid leiata neid otsekohe; need on ilmsed ja Eesti avalikkusele väga tuntud. Ma ei taha sisuliselt selle küsimuse juures enam peatuda, sest lõpuks on sisuliselt juba öeldud seda, mida tarvilikuks oleme pidanud öelda, ja meie seisukoht on selge. Meil ei ole mingit kahtlust, et krediidinõudmine Eesti Pangale suuri raskusi sünnitab, ja et selle krediidiga, kui see Eesti Pangast võetakse, ei suudeta neid hädasid arstida, millest siin räägitud, — aga raskusi oleks sünnitatud, halb asjaajamine on olnud ja katsed venitada selle halva seaduse elluviimist, mis õigusepärast juba sisuliselt lagunenud ja lammutatud, kestavad edasi. Need on halbused, ja seda tahaksin öelda, et meie ei või kõige vähemalgi, minimaalselmalgi määral kanda vastutust selle eest, mis praegu sünnib, ega ka selle eest, mis tulevikus juhtub. Seepärast ei loe ma mitte üksinda enda õiguseks vaid ka kohuseks täpselt näidata ja ette öelda seda, mis on tulemas, et tagantjärele ei võiks eitada, et see oli kõik ette teada, kuid et seda ei võetud kuuldavaks. Kandku vastutust need, kes selle teoga toime on saanud. Selle seaduse arutamine sünnib praegu keskööl, ja selle kohta on kibedad naljahambad öelnud, et ei olekski soovitatav seda arutada päikesevalgusega.

J. Tõnisson (rhv, fakt. märk.): Rkl. härra Tupits arvas võimalikuks faktilise märkuse raamides katsuda haavata minu isikut ja ette heita mulle koguni korralikkuse rikkumist, sellepärast, et mina olevat Eesti Panga põhikirja ekslikult seläpanud. Niisuguse teo järele võivad kõik endale ette kujutada seda viisi, kuidas meil siin üksteise vastu välja tullakse faktilise märkuse raamides. Isiklikult pean tähendama, et ma ei ole isiklikult Eesti Panga põhikirja katsunud sihilikult seletada, kui ma sellele tähelepanu juhtisin, et võib tekkida olukord, kus Eesti Panga nõukogu suure

summa laenu andmise peab otsustama kohe. Seal ei ole siis tegemist § 51 p. 11-ga, vaid § 51 p. 7. Nimelt käsitab § 51 p. 11 neid juhtusid, kus eelarve kulude katteks antakse laenu, näiteks seesuguseid laene, mida eelarve kulude katteks tahetakse. Seda tuleb siis arvata eelarve seaduse § 30 alla käivaks. Seal selgitatakse, et kui jõusseastunud eelarve kestuse jooksul Riigikogule esitatakse seaduseelnõud või ettepanekud, mille vastuvõtt tingitud uued või suurenenud väljaminekud või tulude kustutamine või vähendamine, on esitajad kohustatud osutama reaaltulullikaid, kust katta eelpooltähendatud väljaminekud või tulude kahanemine.

Praegusel korral on siin eelkrediidi nõudmisega tegemist, ilma et siin mingeid reaallikaid oleks ära tähendatud. Seepärast tuleb küsida, kas võidakse seda eelkrediiti käsitada § 51 p. 11 kohta, vaid tuleb vististi arvesse võtta § 51 p. 7. Kui see teisiti on, siis oli see eksitus, aga mitte mingi korravastane sihilikkus.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma kuulasin hoolega neid vastuväiteid, mis järgnesid minu ja minu rühmanaabri Ast'i seletustele. Kuid kõigest neist vastuseletustest ei järgnenud seda, et need väited, mis ma ette tõin, oleksid kuidagiviisi ekslikud olnud.

Härra Majanduseminister püüdis ümber lükata seda, mis ma ütlesin riigikassa välisvaluuta tagavarade realiseerimise kohta, ja tõendas, et valitsusel sellast kavatsust ei olevat olnud. Ma toon järgmise tõenduse, mis mul oli teatavaks aluseks siinkohal rääkida riigikassa välisvaluuta realiseerimisest. Nimelt on „Päevalehe“ kaastöölisel korda läinud intervjuerida Eesti Panga juhtivaid tegelasi ja ta on saanud järgmise vastuse: „Kuuldavasti Eesti Pangal kogu seda 5,5 miljonit krooni ei tule anda oma reservist, vaid valitsus on lubanud selleks kasutada riigi välisvaluuta tagavarasid, mis Eesti Panga arvel hoitakse mitmes suuremas välismaa pangas.“ See on must valgel trükitud. Loomulikult Eesti Panga tegelased ei tulnud omast peast neile mõtetele, vaid nendega oldi selle küsimuse üle räägitud. Peale selle kõnelesin mina asjast rahanduse komisjonis, kus Majanduseministeeriumi esindaja ei lükanud minu seletusi ümber. Lisan juurde, ma olen rääkinud juhtivate valitsuse tegelastega asja üle, ja nad seletasid, et sellane kavatsus oli.

Mis puutub minu seletustesse, et eelkrediidi seaduseelnõu seletuskiri ei ole kok-

kukõlas Eesti Panga põhikirjaga, siis ei ole seda seletust ümber lükatud. Kordan veel, et valitsus seletab, et 1930. a. eelarve selles osas, millises ei suudeta katta kulusid rukkimüügist sissetulevate summadega, tahetakse katta Eesti Pangast tehtavate ajutiste laenudega. Vaadake, see on absoluutselt lubamatu. Eesti Panga laenusummadega ei tohi katta riigi eelarve puudujääke. Kui valitsusel see kavatsus on, nagu see on öeldud seletuskirjas mustvalge peal, siis on see risti vastolus Eesti Panga põhikirjaga.

Kolmas asjaolu. Ma seletasin juba, et kui teostatakse valitsuse kava kõigi rukki ülejääkide kokkuostmise kohta, siis tuleb riigi eelarve puudujääk. Härra Tupits seletas selle vastu, et puudujääki ei olevat, riigil olevat rukkitaavarad, mis olevat reaalkväärtus. Nimelt asunikkude rendiraha võidi omal ajal rukkiga tasuda. Kuid niisugust eelarve katmise viisi ei tunne moodne riik kuskil, et rukkiga või muude varandustega võiks riigi eelarve puudujääke katta. Riigi eelarvet võib tasakaalustada ainult nende rahasummadega, mis riigikassasse sisse tulevad, aga mitte mõne varandusega, mis riigil laos olemas. Ja lõpuks, mispärast ei ole meie seda jumalikku eelarve tasakaalustamise teed varem astunud? Mispärast meie oma raudteedega, majadega, kasarmutega, sadamatega, milliseid omame, riigi eelarvet ei ole balansseerinud?! Meil oleks lihtne olnud riigi eelarvet kokku seada, kui riik võiks oma varandustega riigi eelarvet balansseerida, hoolimata sellest, et rahaliselt need eelarved näitavad puudujääki. Riigi majanduse alal on olnud kunstnikke, shonglööre. Nende kuulsate riigi eelarve kokkuseadmise kunstnikkude kõrvale võib härra Tupits täiel määral astuda, sest see ülesleidis väärib seda.

Ma ei eita, et kui riigikassa raha paigutatakse varandustesse, et siis nende väärtust riigi varade bilansi kokkuseadmisel tuleb arvesse võtta. Iga eelarve tuleb balansseerida rahaliselt. Teist väljapääseteed ei ole, sest muidu läheme kraavi ühes rkl. Tupitsa suurepärase väljamõeldusega.

Härra Tupits seletas, et meie, sotsialistid, olevat sellel arvamusel, et põllumeeste kogude tegelaste seletused põllumajanduse raskustest olevat demagoogia. (A. Tupits, põl: Seda ma ei ole öelnud.) Vahe on selles, meie ei näe raskusi mitte üksi 20 tuhande talu juures, kes rukist müüvad, vaid 100 tuhande talu juures, kuid mis olete teie teinud nende 100 tuhande talu heaks, kellel rukist müüa ei ole. (M. L a r-

m a n, põl: Teil on need luksuseautod ja muud asjad. Teil on veinikeldrid. — A. Jõeäär, stp — M. Laarman'ile, põl: Teil on luksuseveski.) Kas Teie arvate, et minul ja minu rühmakaaslastel on mõni luksuseauto või veinikelder. Kui Teie teate selle olemasolu, siis kingin nad heameelega Teile, olen helde inimene.

Härra Tupits lubas endale esinemist, millisest meie ei pea võimalikuks mööda minna. Nimelt, et meie nagu vaikivat surruks korruptsiooni nähtused riigi elus. Ühe pangakrahi puhul viimasel ajal meie ei olevat rääkinud sellest midagi. (A. Tupits, põl: Ma ütlesin, kas Teie vastu vaidlesite neile laenudele, mis anti ettevõtetele j. n. e.) Kuid kas meie käest küsiti, kui laene anti? Nende laenude andmise juures on teie tegelased enam võinud kaasa rääkida, kui meie tegelased, teie tegelastel on võimalus olnud pankades istuda, meie tegelased ei ole aga sinna pääsenud. Ainult Rei valitsuse ajal valiti üks direktor maa-panka, teame väga hästi, kuidas teie selle reageerisite. (A. Tupitsa, põl vahelhüüe.) Kus igalpool? Kui Eesti Panga nõukogus on üks meie erakonna tegelane, siis ei tähenda see veel, et ta neid kõnealolevaid laene välja jagas. (K. Tonkman, põl: Kas Teie Riigikontrolör olite sel ajal, kui laene välja anti? Kus Teie siis olite?) Riigikontrolörina olen teotse- nud kogu aja selle vastu, kuidas Eesti Pank omal ajal laene välja andis. Teie teate väga hästi seda, et vaidlesin ka teiega.

Härra Tupits ja härra Tonkman väänavad meie seisukoha nii ümber, nagu oleksime meie üldse arvamusel, et põllupidajailt ei tarvitse vilja osta, et see jäägu salvedesse. Sellest ei ole juttu olnud. Loomulik on, et põllupidajad peavad oma tagavarast lahti saama, aga see ei tähenda, et see lahtisaamine peab sündima neil tingimustel, millistel teie tahate seda tagavara realiseerida. Nende tingimuste vastu räägin ma. Igasugused tingimused ei ole lubatavad meie riigi olukorras. (M. Laarman, põl: See on üks Kastrozza jutt jälle.) Olen püüdnud seletada nii asjalikult kui võimalik. See viis, kuidas kavatsete rukki-ostu läbi viia, ei ole õige. Ma ei hakka enam pikemalt selle juures peatuma, märgin ainult seda, et meil püütakse eriti põllumajanduse raskusi sel kombel lahendada, et need veeretatakse teiste rahvaosade peale. Sealjuures püütakse rukkioperatsiooniga neid kahje tasa teha, mida põllumajandus ilmamajanduse kriisi tagajärjel kannatab. See meetod ei ole õige. Ega teised rahvakihid ei ole süüdi selles, et põl-

lumajandus kriisi all kannatab, ja nende peale raskusi veeretada ja ainult nende sissetulekute arvel lunastada endale paremat olukorda, — see ei ole õiglane. See on ühest taskust teise paigutamine. Meie tunnustame täiel määral põllumajanduse raskusi, oleme valmis neid kergendada, aga see kergendamine peab nii sündima, et teisi kehvemaid rahvakihte raskustesse ei asetata. Ei saa ka majandusest välja eraldada tööstust, kaubandust ja põllumajandust, nii nagu meil tahetakse neid isoleerida. Iga üksik osa on niivõrt terve, kuivõrt terve on kogu majandus. Ei saa nii olla, et põllumajandus oleks lopsakas, kuid teised harud kiratseksid, see halvaks ja takistaks põllumajanduse enese arengut.

Aruandja O. Suursööt (lõpusõna): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin õieti üldiselt selle seaduseelnõu kohta sõna ei ole võetud, vaid ainult ühe osa kohta, nimelt erakorraliste kulude all, kus on ette nähtud eelkrediit teravilja seaduse teostamiseks. See võeti siis nüüd ka õige põhjalikult sõelumise alla. Esiteks puht vormalisest küljest, et see osa peaks olema lisaeelarve, aga ei ole esitatud lisaeelarvena. Tegelikult on asi nii, et aasta-aastalt on see nii läinud, ja igaühel on see teadmine, et lisaeelarve korras saab see kaetud. Kulud on ära näidatud, ja kust neid kaetakse, seda näitab ka seletuskiri. Siis on veel teada, et see summa on üleminev summa ja rukkimüügi korral saab riigikassa selle tagasi.

Kui nüüd valitsusele heidetakse ette, et ei oleks tohtinud ühekorruga nii suurt krediiti nõuda, vaid seda oleks pidanud teema järk-järgult, ja kui täita seda nõudmist täpselt lisaeelarve vormis ja väikesemate summadega, siis ei oleks valitsus saanud eelarve järele käia, sest kolm lisaeelarvet on üldse aastast lubatud. Üldiselt ei tahaks ma selle juures kaua peatuda, siin on väga pikalt ja laialt sõna võetud, aga üks asi näis mulle siiski erilisel silmapaistev, et kõik tahavad põllumajandust kaitsta. Aga sellega, kuidas teda kaitstakse, ei tahaks nad päri olla. See peaks nagu nõiakepi abil sündima, millega põllumajandust tahetakse välja viia raskustest. Aga niisugust nõiakeppi ei ole olemas, on ainult reaalsed abinõud, ja ühe niisuguse on valitsus esitanud selle seaduse näol. Sellepärast on ka rahaasjanduse komisjon tulnud otsusele, et sarnast reaalselt teed tuleb käia, kui erilisi abinõusid loota ei ole. Sellepärast julgen korrata oma tehtud ettepanekut

rahaasjanduse komisjoni nimel, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

Vaheaeg kl. 4.12 min. — kl. 4.27 min.

Koosolekut juhatab Esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

3. Riigi eelarve seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja R. Kuris: Austatud rahvasaadikud! Käesolev seaduseelnõu tahab anda Vabariigi Valitsusele volituse ajutisi laene teha Eesti Pangast, nimelt Eesti Panga põhikirja § 51 p. 11 näeb ette, et valitsusel on õigus ajutisi laene jooksva aasta eelarves ettenähtud kuludeks teha. Tegelikult ei ole aga valitsus saanud siiani seda võimalust kasutada, kuna selleks on puudunud eelarveseaduse täiendamise seadus. Seni ei ole ka Vabariigi Valitsusel tulnud teostada ülesandeid, mille läbiviimiseks oleks tulnud kulutada korruga suuri, erakorralisi summasid, mille katmiseks tarvilikud tulud eelarve korras sama aja jooksul laekuda ei oleks võinud, ning siis ei ole valitsus seni enesele ka nõutanud õigust ajutiste laenude tegemiseks Eesti Pangast. Nüüd aga nõuab kodumaa rukki kokkuostmine Teravilja kaitseaduse alusel suuri, erakorralisi operatsiooni summasid, mis tulevad välja anda hoopis lühema aja jooksul, kui tulud selles osas laekuda võiksid. Seepärast loeb valitsus ajutiste laenude tegemise Eesti Pangast tarvilikuks. Riigikogu rahaasjanduse komisjon, kaaludes seda seaduseelnõu, võttis ta muutmata vastu.

Rahaasjanduse komisjoni nimel on mul au ettepanek teha,
see seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Klement (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Mina ei taha peatuda selle seaduse otstarbe juures, vaid tahaksin käsitada seda seadust sellest seisukohast, kuivõrt see seadus kokkukõlas on meie põhiseadusega. Selle seaduse arutamine rahaasjanduse komisjonis läks väga kiires tempos. Ta tuli eile kella 3 paiku komisjonis arutusele, võeti ühel koosolekul vastu ja on praegu Riigikogus vastuvõtmisel. On selle tõttu ka päris selge, et seaduseelnõu

komisjonis mitte põhjalikult kaaluda ei saanud, ja eriti ei saanud seda eelnõu põhjalikult läbi kaaluda juriidilisest seisukohast. Meie põhiseaduse järgi on põhiseadus vankumatuks juhteks nii Riigikogu, valitsuse kui ka kohtu tegevuses. Seepärast peab iga seaduse vastuvõtmisel esijoones peetama silmas, kas uus vastuvõetav seadus on kokkukõlas põhiseadusega. Minu arusaamise järgi on käesolev seadus üks neist, mis meie põhiseadusega kokkukõlas ei ole. Põhiseaduse § 52 ütleb: „Riigikogu annab välja seadusi, määrab riigi sisetulekute ja väljaminekute eelarve, otsustab laenude tegemise ja muid asju põhiseaduse alusel.“

Põhiseaduse § 52 järgi on kõik need ülesloetud riigi eluavaldused ainuüksi Riigikogu ülesandeks tehtud ja neid edasi delegerida valitsusele või kellelegi muule hariliku seadusega ei saa. Ei teki vist kunagi kellelgi arvamist, et seaduseandlust võiks Riigikogu volituseseadusega teha valitsuse ülesandeks või ta võiks välja anda sarnase volituseseaduse, kus lubatakse Vabariigi Valitsusele oma äranägemise järgi teha kulusid ilma eelarveta. Riigikogu peab iga aasta peale või pikema ajajärgu peale, kui ta soovib, vastu võtma riigi eelarve, mille alusel valitsus võib teha kulusid, ning võtta nende katteks seadustega määratud tulusid.

Põhiseaduse § 52, kus kõneldakse seaduseandlusest ja riigi eelarvest, kõneldakse ka laenude tegemisest. Kõik need kolm asja on koondatud ühte paragrahvi. Sellest peab järeldama, et need täiel määral ühejõulised ülesanded on.

Mis on aga arutuseloleva seaduseelnõu sisu? Selle seaduse sisu on see, et tahetakse anda Vabariigi Valitsusele võimalus teha laene Eesti Pangast eelarves ettenähtud kulude katteks, kui tulud küllaldaselt määral ei laeku. Põhiseadus aga ütleb, et ainult Riigikogu võib laenude tegemist otsustada. Sellest peaks vist kõigile selge olema, et see seadus põhiseadusega kokkukõlas ei ole. Riigikogu ei ole õigustatud oma funktsioone edasi delegerima.

Kui meie vaatame senist praksist laenude tegemise alal, siis peab ütleva, et meil kõikide laenude tegemise juures, mis põhiseaduse maksvuse ajal tehtud, sellest põhiseaduse nõudest täpselt kinni on peetud. Välislaenu on otsustanud Riigikogu teha. 1929. a. vastuvõetud riigikassa võlakirjade väljaandmine on samuti otsustatud konkreetse seadusega. Kõigil neil juhtumistel on täpselt põhiseadusest kinni peetud ja iga laenu tegemiseks antud erisea-

dus, aga niisugust üldist volituse seadust ei tunne senine praksis. Ka Eesti Vabariigi võidulaen, mis tehti 1919. a., ka see on tehtud vastava eriseadusega. See oli siis, kui veel põhiseadus maksmas ei olnud, põhiseadus hakkas maksma 15. juulil 1920, aga juba enne seda asus seaduseandlus seisukohale, et igasuguste laenude tegemine on seaduseandja ülesanne.

Laenu peaelemendid on laenusumma tähtaeg ja tasumise kord, seepärast ei ole mingit kahtlust, et seaduseandja laenu tegemisel kõik need elemendid kindlaks määrama peab. Seni on meie seaduseandluse praksis sellest täiel määral kinni pidanud. 1919. a. võidulaen sisaldab kõike neid elemente, on täpselt ette nähtud laenu summa ja tingimused, on ette nähtud, kuidas laen kustutatakse, ning on ette nähtud laenu kustutamise aeg. Välislaenu seaduses leiame samuti, missuguses ulatuses valitsus laenu teha võib, samuti kustutamise tingimused ja kustutamise aega. Edasi nõndanimetatud „tikustrusti laen“. Tulitiku valmistamise seaduse § 51 on öeldud, et on lubatud valitsusele teha selle seltsi juures, kes tulitukumonopoli oma kätte võtab, laenu. Edasi on öeldud, et valitsusel on õigus seda laenu välja anda 6-protsendilistes väärtpaberites. Peale selle on selle laenu tegemiseks veel teinegi seadus. On ette nähtud kord, kuidas laene kustutama peab, ja 1930./31. aasta eelarves, mis Riigikogu poolt vastu võetud, on öeldud selle laenu summa — 2.000.400 krooni — ja on määratud, et see summa tarvitatakse raudteede ehitamiseks. Sama lugu on riigikassa võlakirjade väljaandmise seadusega 1929. aastast, kus öeldakse, et selleks valitsusele antakse õigus, välja anda võlatähti 5.000.000 krooni suuruses summas. On ette nähtud tähtaeg, mille jooksul võlatähti välja anda võib, see ei tohi olla üle 5 aasta, intressid ei tohi tõusta üle 6%, ning on öeldud laenu otsustamise kohta.

Meie arvates on senine seaduse praksis õige ja kokkukõlas põhiseadusega. Põhiseaduse norm, et Riigikogu otsustab laenude tegemise, ei ole põhiseadusse võetud ilmaaegu, vaid sellel on suur ja väga tähtis põhjus. Ükski parlament ei saa eneselt ära anda büdsheti õigust, riigi eelarve õigust. Samuti selge on ka see, et parlament endalt ära ei saa anda riigilaenude tegemise õigust, sest see asutus, kes eelarve kinnitab, kes riigi majapidamise ülem juht peab olema, kes määrab eelarvega riigi tulud ja kulud, peab olema selleks organiks, kes ainuüksi otsustada võib, kas on vaja teha teatud kulude katteks laene või mitte. Sa-

muti on parlamendi kohus kindlaks määrata, kuidas laenu kustutatud peavad saama.

Käesolevast seadusest näeme, et kõik need asjaolud täiel määral on kõrvale jäetud ja antakse Vabariigi Valitsusele volitus laenu teha, — mis otstarbeks, kui suur summas, missugused kustutamise tingimused on — seda kõike seaduses ei leidu. Missugune garantii jääb parlamendile, kui ta selle seaduse vastu võtab? Ainukeseks garantiiks jääb Eesti Panga põhikiri, selle asutuse sisemine kord, kes laenu annab. Põhikirja järgi võib Eesti Pangalt laenu saada summas, mis ei ületa $\frac{1}{6}$ riigi eelarve-aasta üldisi tulusid, maksimumselt võib see tõusta $1\frac{1}{2}$ miljardile sendile aastas. Eesti parlamendile ei jää muud garantiid kui teadmine, et Eesti Pank ei saa rohkem laenu anda, kui $1\frac{1}{2}$ miljardit aastas. Niisugust olukorda ei saaks ka siis lubada, kui põhiseadus küsimuse lahtiseks jätkaks. (R. P e n n o, as: Aga eelarve seaduse põhjal saab ikka eelarve piirides seda laenu teha.) Vaadake, seal see lugu on. Eelarve seaduse põhjal tuleb riigi eelarve vastu võtta sarnaselt, et kulud ja tulud on tasakaalus. Kui riigi eelarve kokkuseadmise juures leitakse, et neid ei saa tasakaalu viia, siis on teoreetiliselt võimalik, et parlament võib, kui tarvilikul määral tulusid ei ole; otsustada laenu tegemise. Kui aga eelarve-aasta kestel tekib sarnane seisukord, et valitsus ei suuda kulusid katta, niipalju tulusid ei laeku, siis ei jää valitsusel muud üle, kui ta peab põhiseaduse põhjal parlamendi poole pöörama ja paluma luba kindlas summas ja kindlaks otstarbeks laenu teha, ära määrates korra ja tähtaja, kuidas see laen peab tasutud saama. Eesti Pank võib anda laenu riigi kulude katteks, kuid see on laenuandja sisemine kord. Laenuvõtmiseks peab laenuvõtjal aga oma kord olema. Selleks on riigil põhiseadus selle järgi peab laenu tegemise otsustama parlament ja ei keegi muu. Kui parlament selle volituse seaduse annaks, siis ei tea ta, kuipalju valitsus aastate kestel riiki laenudega koormab, ta ei tea, kuidas neid laenu katta mõeldakse. Aga põhiseaduse norm on siin nii kategooriline, et kõik need sihilikud seletused peaksid olema ilmaaegsed. (R. P e n n o, as: Aga see on ikka eelarve-kulude katmiseks.) Eelarve-kulude katteks on eelarves endas ette nähtud tulud, ja kui need ei laeku, siis peab valitsus tulema parlamendi ette ja ütleva, et antagu luba laenu teha.

Selle seaduse arutamisel rahaasjanduse komisjonis juhiti neile asjaoludele tähele-

panu mitmelt poolt, ja mina sellest komisjonist osa võttes ei saanud kuidagi sarnast muljet, et neid väiteid oleks rahaasjanduse komisjonis ümber lükata suudetud. Aga siin talitati väga lihtsalt. Mul tuleb sel puhul meelde lugu, millest kõneles üks põlumeeste kogude rühma tegelane. Ta kõneles, et ta on ühel kõnekoosolekul pidanud kõnet. Seal koosolekul viibinud ka üks asunikkuude koonduse Riigikogu rühma liige, see võtnud selle järele sõna ja öelnud lihtsalt: see härra valetab. Selle peale on ta seletanud uuesti, argumenteerinud oma väiteid igapidi, toonud ette dokumente ja näidanud, et tal on õigus, aga asunik tulnud uuesti ja öelnud: ta valetab. Kõneleja on püüdnud veel kord selgeks teha ja tõendada oma väiteid, aga vastane tuli veel kord ja ütles: ta valetab, ilma et katsetki oleks teinud oma vastuseisukohti põhjendada. — Nii oli lugu ka praeguse seaduseelnõu arutamise juures. Põhjendati, et see on vastolus põhiseadusega, samuti ka Eesti Panga põhikirjaga. Seal tuli aga Majanduseministri abi ja ütles: ei ole, asi on korras, seaduseelnõu tuleb nii vastu võtta, kui ta esitatakse. Mingeid sisulisi vastuväiteid ei toodud. Võeti vastu. Aga minu arvates niisugune seaduseandlik töö ei ole, pehmelt öeldud, kuidagi õige. Ma paluksin lugupeetud Riigikogu liikmeid, kes küsimuse juures kahtlevad, lugeda läbi põhiseaduse § 52 ja panna see kõrvu käesoleva seaduseelnõuga, siis ei tahaks ma uskuda, et leiduks neid, kes leiavad, et see elnõu põhiseadusega kokkukõlas oleks.

Tahaksin veel lühidalt peatuda selle juures, kas see esitatud elnõu täidab otstarvet, milleks teda anda tahetakse. Ka siin tundub mulle, et ta seda otstarvet ei täida. Mida tahetakse selle seaduseelnõuga kätte saada? Selle seaduseelnõuga tahetakse teha 550-miljonisendilist laenu selle seaduse põhjal, mis I lugemisel tänasel koosolekul vastu võetud. Eesti Panga põhikirja järgi võib Eesti Pank valitsusele anda ajutist laenu jooksva aasta riigi eelarves ettenähtud kulude katteks. Riigi eelarve on eelarve seaduse järgi sarnane akt, kus riigi tulud ja kulud on tasakaalustatud, ja kui tulud ei laeku, võib pank nende katteks anda ajutist laenu. Kas käesoleval korral on tegemist niisuguse laenuga, mida tehakse tulude ajutise mittelaekumise tõttu riigi eelarve kulude katteks? Mitte midagi selle sarnast. Meie ei leia kuskil riigi eelarve kulude osas 550-miljonilist summat rukkioistu operatsiooniks. Eelarves ei ole seda summat, on ainult esitatud Riigikogule eelkrediidi seadus, mis I lugemisel

vastu võetud. Eelkrediidi seaduses puudub tulude osa, katet ei ole. Eelarve on aga sarnane akt, kus kulud ja tulud meie seaduse järgi peavad olema balansseeritud. Meil on aga 550 miljoni kohta rukkiostuks ainult seadus, millega nõutakse raha ja mille katmiseks ei ole ette nähtud sisetulekuid. Seda seadust ei saa pida eelarveks, mille kulude katteks Eesti Pank võib laenu anda. Siin ei ole muuga tegemist, kui et riik on otsustanud teha mingi kulu ja selle katteks tahab saada Eesti Pangast laenu. Meie võime võtta vastu seaduse, mille järgi tõstame riigiametnikkude, kaitseväelaste j. n. e. pensione ütleme kolmekordseks ja see läheb maksma nii- ja niipalju. Ma küsiks, kas meie saaksime selle seaduse täitmiseks Eesti Pangast laenu? Meie ei saa seda, sest seda keelab panga põhikirja. See ei ole eelarve, ja seesuguste kulude katteks Eesti Pank laenu ei anna, see on otsekohe öeldud panga põhikirja § 52 p. 7, kus Eesti Pangale on keelatud otsekohe ja kaudselt teel riigile laenu anda, peale nende, mis on ette nähtud põhikirja § 51 p. 11., see tähendab eelarve kulude katteks tulude mittelaekumise tõttu. Minule näib, et see seadus, vaatamata sellele, et see kokkukõlas ei ole põhiseadusega, ka oma otstarvet, milleks seda välja anda tahetakse, ei täida, ja seepärast arvan, et Riigikogu teeks halvasti, kui ta selle seaduse vastu võtaks. Meie oleme oma seaduseandluses viimasel ajal suuri edusamme teinud. Oleme kõrvaldanud kõik puudused ja konarused, mis seaduste tehnilises läbitöötamises varemini aset on leidnud, aga käesolev seadus on küll üks neist, mis tagasiminekut näitab ja mida Riigikogu juba oma prestiihi pärast vastu võtma ei peaks. Selle seaduseelnõu arutamine on niivõrt kiire olnud, et Riigikogu komisjonides ei ole saadud seda põhjalikult kaaluda. Seepärast oleks tarvis see seaduseelnõu põhjalikult ümber töötada, kui temast asja tahetakse saada. Ma arvan, et Riigikogu teeb õieti, kui ta täna selle seaduseelnõu arutamise katkestab ning annab selle läbikaalumiseks üldkomisjoni, sest on tarvilik, et seaduseelnõu juriidiliselt igakülgsest kaalumist võiks leida. Seepärast teen ettepaneku,

riigi eelarve seaduse täiendamise seaduseelnõu arutamine katkestada ja see anda läbivaatamiseks üldkomisjoni.

Üldkomisjon arvatavasti saab Riigikogult õiguse istuda ka istungjärgu vaheajal, ja kui seda eelnõu väga kiireks peetakse, saaks ta selle pühadevaheajal vastu võtta.

Nüüd aga seadust vastu võtta, kus nii suured puudused silma paistavad, on minu arvates täiesti võimatu.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: See seadus on tarvis ühel ajal eelmise seadusega välja kuulutada, sest vastasel korral ei saa seda eelmist seadust Vabariigi Valitsus täita. Seepärast tuleb see seadus Riigikogus otsekohe arutamisele võtta ja mitte komisjoni anda.

J. Klesment'i ettepanek lükata kasetagasi.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Kuna seadus kahtlemata tuleb vastu võtta, kui tahetakse eelkrediiti kasutama hakata, siis ei jää muud üle, kui peab seadust ka tema kuju poolest kui ka vormaliselt arutama. Peab tõesti sellega leppima, et siin põhiseaduse mõtte, ühtlasi ka demokraatliku riigikorra ja parlamentaarse riigikorra traditsioonide ja põhimõtete kohaselt ei saa selle seadusega sarnasel kujul mitte ühineda.

Meil on õigusega kurdetud, et Riigikogu kipub valitsusevõimude ja selle kasutamise kohta liiga suurt mõju avaldama ja ennast valitsuse asjadesse segama. Sellelt seisukohalt võidakse vaielda, nii kuidas kellelgi poliitilised vaated on. Et aga parlament tahaks oma käest anda büdshetiõigust, selle üle ei saa vist ükski meie hulgast tõsiselt kõnelda. Demokraatliku riigikorra ja iseäranis parlamentaarse riigikorra ajalugu õieti koosneb just suurelt osalt võitlusest büdshetiõiguse eest. Kui see võitlus on edukas olnud, siis just selle tagajärjel, et rahvas samm-sammult võitis oma kätte õigused riigi kulude ja tulude üle otsustamiseks. See oli õieti see pide, millest rahvas sai kinni hoida, et ennast maksma panna riigivalitsemise kontrollereerimisel ja riigielu korraldamisel. Sellepärast on aga iseenesest mõistetav, et kui rahval need õigused on ja tema tahab seda korda alal hoida, siis ei saa ta mitte loobuda selle korra garantiidest. Parlamentaarne korra kaitseks on just büdshetiõigus.

Seepärast peab ütlema, et meie riigi eelarve seaduse täiendamise seadust peame muutma tema kuju poolest. Kui see nõnda vastu võetakse, siis ei anta sellega praegusel kujul valitsusele õigust ainult rukkiostu läbiviimiseks, vaid siin on tegemist üldise õigusega, mis on valitsusele kõigiks aegadeks antud. See viib niikaugele, et võidakse vastupidiselt eelarvete kokkuseadmi-

sel tegutseda. Kui meil valitsus riigi alg-aastatel eelarvet kokku seadis, siis oli traditsiooniks, et kulud kalkuleeriti võimalikult täpselt ja tulud väga ettevaatlikult. Selle tagajärg oli, et meie oma riigi eelarve saime ülejääkidega läbi viia. Nüüd talitatakse teisiti ja kalkuleeritakse tulud suurelt. Kui tulusid aga sel määral ei tule, siis kasutatakse seda seadust, et laenu teha ja nende laenudega katta ülekulutusi. Parlamendil ei ole siis õieti mingit tege-likku pidet seda takistada, vaid kõik sünnib seaduse korras. See oleks väga halb protseduur, kui sootu uusi pidureid nõuak-sime. Misjaoks on meil seda tarvis?

Praegusel puhul on vaja võimaldada valitsusele eelkrediitide teostamiseks laene teha Eesti Pangast rukkistud läbiviimiseks. Ütleme selle lausa ka seaduses, isegi peal-kirjas juba ära. Miks ei või meie öelda, et tahame Eesti Pangast laenu?! (K. B a a r s, tõer: Siis, ei või laenu anda selle parag-rahvi põhjal.) Mispärast ei või mitte Eesti Pank laenu anda, kui selleks eelarve seaduse alusel põhiseaduse nõuet mööda, vastavalt isegi Eesti Panga põhikirja nõue-tele, Riigikogu annab valitsusele õiguse laenu teha! Missugune takistus on õieti sellest meile tulemas?! Ümberpöörduvalt, kui meie mitte ei anna täielikku volitust, siis võib Eesti Pank põhiseaduse peale toeta-des takistust teha, aga kui meie lausa üt-leme, et see seadus antakse Eesti Pangast laenu tegemiseks, nimetatakse ära rukki ostu-müügi operatsioon Teravilja kaitse-seaduse alusel, siis on asi selge. See on seadus ad hoc, mis ainult selleks puhuks tehakse. Siin võidakse vististi ka palju-dest nõudmistest loobuda, mida eelkõne-leja seadus tehniliselt seisukohalt õigusega rõhutas. Meie võime siin ka vast laenu-summa nimetamata jätta, kuna meil eriti Eesti Panga põhikirjas juba ette on näh-tud ülemäär, millest laenutegemine üle minna ei saa. — Teiselt poolt on ka prot-sentide kohta määrused Eesti Panga asja-ajamise korras praegusel ajal kindlad. Meie võime oletada, et valitsus Eesti Panga ju-hatusega kokku leppides just mitte neist summadest üle ei lähe. Sellepöolest on siis ka protsendi suhtes meil teatav garan-tii olemas. On võimalik ka tähtaega tä-hendamata jätta, kuna see Eesti Panga põ-hikirjas jällegi ette on nähtud. Nii läheb see asi palju lihtsamaks.

Ei ole siis ka mingit kartust, et seda seadust teistel kordadel saaks kasutada meie büdshetiõiguse rikkumiseks ehk põ-hiseaduse mõtte vastaselt. Ei ole mitte tarvis ilma riiklikkude vajadusteta sarnaseid

katseid teha, nagu meil büdshetiõiguse va-pustamine õieti oleks. Kui siin valitsuse ettepanekul või Riigikogu liikmete poolt esitataval kujul seaduse tekst muudetakse nende seisukohtade ja nõuete kohaselt, mida siin on rõhutatud, siis arvan, I luge-misel sellele tähelepanu juhtides, võib oo-data, et II lugemisel tarvilikkude paran-dustega esinetakse ja seadus kiires korras vastu võetakse. Arvan, et hea tahtmise juures saab siin igasugustest raskustest üle, — libedale teele sattumata ja põhiseadust rikkumata.

Majanduseminister J. Z i m m e r m a n n: Rkl. Klesment seletas, et see seadus ei ole kokkukõlas põhiseadusega, et põhiseaduses on öeldud, et Riigikogu otsustab laenu ja et Riigikogu need otsustada saaks, peab ta seaduse andma. Ma arvan, et praegusel korral on üks niisugune seadus käsil. Riigikogu peab tahet avaldama, et valitsus saaks seda laenu teha. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.) Laenu lubamine on ikka delegeeritud. Laenu võib ikkagi teha täi-desaaetev võim, aga mitte ei tee seda seaduseandlik asutus. Rkl. Klesment seletab, et seal peab olema määratud summa, tähtaeg ja otstarve, ja ütleb, et need on määratud ühes kõrvalises aktis. See ei ole sugugi kõrvaline akt, vaid see on Eesti Vabariigi seadus, nimelt panga seadus, kus on kind-lasti öeldud, missugused tähtajad peavad olema tasumiseks, ja on nimetatud ots-tarve. Seepärast ei ole mingit tarvidust enam käesolevas seaduses sedasama kor-rata. Kui meil on õigustatud riigikassa võ-lakirjade väljaandmise seadus, siis on ka praegune seadus õigustatud.

Aruandja R. K u r i s (lõpusõna): Käes-oleva seaduse vastu on vaielnud rkl. Kles-ment ja ta on toonud peapõhjuseks ette, et see eelnõu on vastolus põhiseaduse § 52 nimelt sellepärast, et ei ole määratud ära laenu üksikasjad. Nagu meie kuulsime va-helhüüetest härra Majanduseministrile, siis seal tähendati ka, et Eesti Panga põhikiri ei ole laenude andmiseks, vaid see on kir-jutatud Eesti Pangale. Ma saan sellest väga hästi aru, aga käesoleva seaduse § 34¹ ütleb, et Vabariigi Valitsusel on õigus teha Eesti Pangast ajutisi laene Eesti Pan-ga põhikirja § 51 punkt 11 ettenähtud tingimustel ja korras. Tähendab, käesolev seadus ütleb ära, et seal ettenähtud tingi-mustel ja korras, järelikult käesolev seadus näitab ära need tingimused ja korra, nii et siin peaks ka see küsimus iseenesest selge olema,

Siis lugupeetud rkl. härra Tõnisson puudutades teksti arvas, et see rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud valitsuse eelnõu ei vasta demokraatliku parlamendi valitsemise viisidele, aga ometi rkl. Tõnisson'i ettepanek annaks erilaenu seaduse, kus öeldakse, milleks see raha tarvitatakse j. n. e. — sellega otsekohene laenu tegemine. Minu arusaamise järgi, kui meie ütleme otsekohe redaktsioonis, et laenu tehakse teatud operatsiooniks, siis võib tekkida küsimus, et see ei käi Eesti Panga põhikirja § 51 p. 11 alla. Aga sellevastu võiks käia § 52 punkt 7 alla, mis keelab laenusaamise üldse. Nii see uus tekst võib tekitada raskusi, aga mitte kergendusi. Ma jään rahaasjanduse komisjoni nimel oma ettepaneku juurde, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel 48 häälega 27 hääle vastu.

Aruandja R. Kuris: Teen ettepaneku, I ja II lugemise vahel 3-päealisest vaheajast mitte kinni pidada.

Ettepanek võetakse vastu.

4. Eesti Vabariigi 1931/32. aasta kulude ja tulude eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja O. Suursõõt.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korruga redaktsiooni komisjoni andmata.

5. Järgmise koosoleku määramine.

Sekretär A. Schulbach'i ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek 10 minutit pärast käesoleva koosoleku lõppu. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 109, lisa nr. 3.)

6. Omavalitsuste ja üldkasulikkude organisatsioonide maaga varustamise seadus — III lugemisel.

Maa- ja omavalitsuse komisjoni aruandja A. Saar.

(Pealkiri.)

Põllutöominister A. Kerem: Teisel lugemisel võeti vastu § 1 juurde uus lõige, mis mõnesuguseid arusaamatusi võib tekitada. Kuna selle lõike järgi paistab nii kaugele minevat, et kõik rendimaad, ka suuremad mõisad, mis praegu omavalitsuse kasutada, tulevad omavalitsuste omanduseks anda muutmata piirides, nagu nad praegu on. Et seda küsimust selgitada, teen ettepaneku,

seaduseelnõu enne III lugemist anda omavalitsuse komisjoni läbivaatamiseks.

Juhataja: Asun Põllutööministri ettepaneku hääletamisele. (J. Tõnisson, rhv: Kas see ei lähe komisjoni kodukorra järgi, on ministri ettepanek?) Parandused, mis tehtud II lugemisel, lähevad komisjoni ministri nõudmisel hääletamiseta, mitte seaduseelnõu ise. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud, seega on seaduseelnõu antud omavalitsuse komisjoni.

Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 5.30 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

